

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1917

UTGIFVEN

AF

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

CARL MAGNUS STENBOCK

SAMFUNDETS SEKRETERARE

ÅRG. XIX.

HÄFT. 1 OCH 2.

INNEHÅLL.

	Sid.
Gustaf Vasas griftefärd och hans gravvård. I anledning af Lucas Uphalls berättelse af AXEL L. ROMDAHL	1.
Hvem var Knut Pedersson till Fyllerid? Af H. F.	4.
Bernadotte i Indien. Af P. SZS	9.
Ett politisk bref af prins Gustaf. Från riksdagsstriderna i representationsfrågan 1850. Af A. B. CARLSSON	18.
En grafplåt från Lofö kyrka. Efter författarens, Friherre LEON VON CAMPENHAUSEN, tyska manuskript	27.
Ett bref från Andreas Randel. Medd. af DANIEL FRYKLUND	30.
En politisk skämtdikt från riksdagen 1865 af Nils Fredrik Sander, medd. af T. SÄVE	34.
Ett bref från latinskalden professor Johan Traner, medd. af T. SÄVE	42.
Hahrska släktporträtt från 1700-talet af AUGUST HAHR	44.
Majoren Magnus Hanson. Anteckningar af OSCAR NYCANDER	51.
Personhistorisk litteratur	64.
Frågor	73.
Insända böcker	75.

ILLUSTRATIONER.

Gustaf Vasas grafkor i Uppsala domkyrka; grafplåt från Lofö kyrka; porträtt af Gustava Stenborg, Anders Hahr, H. T. Hahr samt Magnus Hanson.

Gustaf Vasas griftefärd och hans grafvård

I anledning af Lucas Uphalls berättelse

af Axel L. Romdahl

Vid läsningen af den i Personhistorisk tidskrift 1916, häft. 4 af märket C. M. S. meddelade berättelsen om Gustaf Vasas griftefärd af slottsapotekaren Lucas Uphall, kom undertecknad särskildt att fästa sig vid skildringen af den praktbår, hvari de kungliga liken, konungens och hans båda första drottningars, fördes från Stockholm till den sista lägerstaden i Uppsala domkyrka. Denna är af intresse ej endast emedan den utförligt åskådliggör förekomsten äfven hos oss af ett under renässans-tiden som det vill synas ganska allmänt förnämt begravningsbruk, utan särskildt genom det samband, som tydligt kan skönjas mellan den nämnda praktbåren med dess Controfaiter och Gustaf Vasas än i dag bevarade grafmonument. Man jämföre detta med Uphalls detaljerade beskrifning. Anordningen beskrifves som »eine grosse virkannte pettstat mitt vier vorgultenn seulenn unnd kronenn darauf». I Gustavianska grafkoret i Uppsala se vi just en sådan stor fyrkantig paradsäng i hörnen prydd med fyra obelisker — ordet »seulenn» synes kunna ha användts i denna betydelse, helst det är naturligare att tänka sig obelisker afslutade med kronor än kolonner. Den svarta tronhimlen med konungens vapen angifves icke ha varit fästad vid de nämnda »seulenn» och torde väl snarast, om ej annat af rent ceremoniella skäl, ha burits öfver det hela.

— »Auf jeder seitenn der pahr einer jdernn Konnigin jhr Wapenn, auch kostlich ausgesticket und mit sammet behenget bis auf die erdenn, unnd forne zum haupt unnd fussenn, des Konniges angebornn wapenn, mitt den wapenn jnn holtz ausgeschnitten unnd vorgult unnd unter einem jdem ein engell cherubinn vorgult, gangts kunstlich zugericht.» Om man frånser materialet, passar redogörelsen till punkt och pricka in på Uppsala-

monumentet. Dettas sidor upptaga drottningarnas vapen, medan konungens vapen är anbragt vid hufvudet, visserligen på det gafvelstycke, som enligt August Hahrs säkert riktiga antagande,² är en tillsats af svenskt ursprung. Samma svenska ursprung torde väl äfven västgafvelns brunröda kalkstensplatta äga. Sannolikt har man med dessa stycken vid uppsättningen ersatt förkomna eller skadade delar. Vid sarkofagens fotända återfinna vi en intressant detalj från liktågets praktbår, nämligen »einn engell cherubin», sannolikt också »vorgult» en gång i tiden. I den mån jag hittills, utan studium på platsen af grafmonumentet, kunnat afgöra, stämmer också beskrifningen på figurerna hos Uphall med sarkofagens bilder. Guldborder, broderade ärmor, hufvor, kedjor, regalier, alla dessa detaljer återfinnes på båda håll. Till och med formen på den kungliga dräktens öppna kronor är lika å apotekarens afritning och grafstatyen.³ Det är ju ej heller omöjligt, att äfven G:et under kronorna en gång funnits anbragt med målad förgyllning, liksom helt visst bilderna i sin helhet varit polykromt behandlade och gjort samma intryck som bäreus »controfaite» att vara »so leibhaftig, als ob er seinn eigenn corpus gewesen».

Den öfverensstämmelse vi sálunda iakttagit är ej svår att förklara. För griftefärden iordningställdes en praktfull bår, ett slags provisorisk sarkofag med de hånsofnes bilder, säkerligen af vax, iförda verkliga dräkter och klenoder. Hvem var mästare till detta konststycke? Gissningen riktas genast åt ett bestämt håll, på Villem Boy. Denne erhåller enligt Stockholms slotts räkenskaper den 19 november 1560 4 pund säd och upptages såsom »bildemästare».³ Villem Boy har alltså uppehållit sig på Stockholms slott medan konungens griftefärd förbereddes, och antagandet, att han fått utföra praktbårens skulpturer och väl äfven gifva ritningar till det hela, öfvergår därmed nära nog till visshet.

Sedan begrafningen ägt rum, torde den provisoriska sarkofagen ha fått kvarstå i Uppsala domkyrka, och då Erik XIV snart nog gick i författning om utförande af ett varaktigt monument

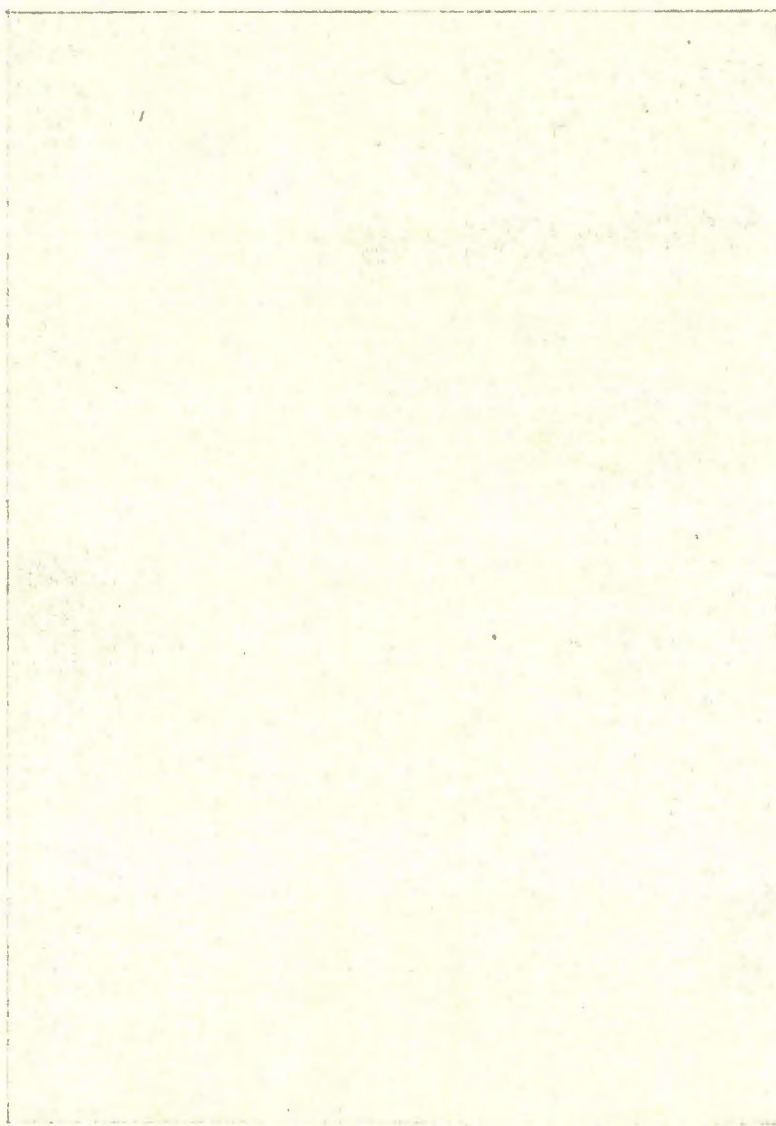
² August Hahr. Studier i Johan III:s Renässans II. Villem Boy s. 44.

³ Af ett visst intresse är att observera likheten mellan dessa af öppen krona krönte G:n och G:et upptill å Gripsholmsreliefen. Gustaf Upmark d. ä:s och Hahrs argumentering, att reliefen tillkommit under konungens *lifstid* förlorar därigenom sin kraft. (Gustaf Upmark. Valda skrifter s. 286. August Hahr, Villem Boy sid. 291.) Den kan tydligen ha tillkommit äfven strax efter konungens död och väl snarast kanske som en modell till epitafium eller begrafningsdekoration.

³ Aug. Hahr. Villem Boy s. 26.

GUSTAF VASA GRAFKOR I UPPSALA DOMKYRKA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

öfver fadern, låg det nära till hands att taga den till förebild eller, rättare sagdt, ge dess upphöfsman Villem Boy i uppdrag att öfverföra den i ett förblifvande material. Provisoriet hade helt visst i ståtlighet öfverträffat allt hvad man i Sverige dittills skådat af grafmonument, och för den sonliga pieteten måste dess anordning te sig i hög grad tilltalande. I denna önskan att bevara själfva minnet af konungens och de båda drottningarnas gemensamma glänsande likfärd ha vi att söka förklaringen till det egendomliga förhållandet, att man bäddade de tre till hvila på den stora sarkofagen i Gustavianska koret utan att fråga efter att ett par sirliga sarkofager redan tidigare iordningställt åt Gustaf Vasas båda första gemåler.*

* Såsom utländska exempel på det af Uphall beskrifna begrafningsbruket kunna nämnas: De i Westminster Abbey bevarade vaxfigurena från begrafningar från och med drottning Elisabeth. Ett kopparstick återgifvet i Chr. Pfister. Historie de Nancy och i La Lorraine Affranchie, Specialhefte af L'art et les Artistes 1916 återger hertig Karl III:s af Lothringen likfärd 1608 med hertigens påklädda bild hvilande på en praktbår under en på stänger buren himmel. Dessa äro hämtade ur minnet och skulle säkert genom efterforskning kunna mångfaldigas.

Hvem var Knut Pedersson till Fyllerid?

af H. F.

Då nästa nummer af »De hundra böckerna» skall innehålla »Hertig Karls slaktarbänk», torde à propos denna händelse några notiser om en af de i skriften förekommande, som offer för hertigens vrede omtalade, personerna äga ett visst intresse.

»1606 lät hertigen athugga sin ryttmästare Knut Persson, Peder Jönssons son till Gaflo», så lyder i nämnda skrift relationen om den person, hvilkens härstamning och släkt här skulle beröras. I Djurklous för kännedom om det lägre Smålandsfrälset så intressanta afhandling: »Om Göran Månssons till Bolmsnäs jordebok» får man veta ganska mycket om ifrågavarande Knut Pedersson och författaren kommer till det resultat, att denne möjligen tillhört släkten Galle. Att så ej kunnat vara fallet, har sedan framhållits i uppsatsen: »Ätten Galle i Sverige». (Personhistorisk tidskrift 1911, sid. 51.)

Ett civilmål, som af Göta hofrätt under åren 1635 och 1636 behandlades, sprider ljus öfver det dunkel, hvori Knut Pederssons skugga sväfvat och gör det möjligt att, åtminstone delvis, se hans härstamning och släkt.

Till Göta hofrätt inlämnar 8/9 1635 en herre, af hofrätten kallad välb. Ulf Knutsson, en skrifvelse med begäran om citation på sin farbror, välb. Erik Persson. I sina egna inlagor skrifver sig den kärande »Ulf Knutsson Eek» eller, där namnteckningen är egenhändig, på Smålandsvis »Eke». Stämningen på farbrodern begäres för att utbekomma arf såväl efter Anna Henriksdotter som efter dennas syster Märta Henriksdotter, den förra är Erik Perssons mor och Ulf Knutssons farmor, och följaktligen den senare moster till Erik Persson och till Ulf Knutssons far. Citatus, Erik Persson, visar sig i akterna vara Erik Persson Lilljehöök till Näs i Västergötland. (Anrep. Lilljehöök n:o 1, tab. 30.) Hans mor är Anna Henriksdotter Gyllensparre (Anrep, tab. 2), systemen Märta, af Anrep ej namngifven, hade varit gift med Hans Månsson Lilljehöök (Anrep. Lilljehöök n:o 66, tab. 7).

Under ransakningen ålägges Ulf Knutsson att inlämna till hofrätten sin »släktlinje» för att visa sin härstamning från Anna Henriksdotter. Af denna släktafla synes, att bemälda Anna varit gift två gånger:

1:o) med Per Jonsson,

2:o) » Per Eriksson.

(Anmärkas bör, att båda männen omväxlande kallas Per och Peder.) Släktledningen förekommer i två exemplar, af det ena framgår ej, huruvida Ulf Knutssons far, Knut Pedersson, varit son till Per Jonsson eller till Per Eriksson, i det andra göres han, om af misstag eller med berådt mod lämnas därhän, till son af Per Eriksson. Han var emellertid son af Per Jonsson. I ett svaromål af Erik Persson Lilljehöök säges uttryckligen, att Knut Pederssons barn voro »af ofrälse man födde». Häremot genmäler Knut Ulfsson, att hans far adlades af konung Johan. Detta erbjuder han sig att styrka med ärlige mäns vittnesbörd. Ännu tydligare inses Knut Pederssons börd och härkomst af en förteckning på gårdar och lösören tillkommande Per Jonssons barn efter deras far. På denna lista finnas bland annat följande för släktledningen viktiga uppgifter:

- »1. Var efter Sone Olsson i Stäckinge, som Per Jonssons barn tillkommer:
 - . . . En jordpart i Kärringsgården i Angelstad i Sunnerbo, hvilken jordpart Knut Pedersson sålde för 100 dr.
2. Efterskrefne var efter Jöns Jönsson i Gaflo:
 - Uppräknas en del kreatur och lösören.
 - Detta tog Henrik Jönsson i Fyllerid och betalte Knut Pedersson för.
3. Efterskrefne var efter Peder Jönsson i Törnistorp:
 - Guldkedja . . . 1 om 20 lod.
 - Stufvor . . . 2 till Svaneholm.
 - » . . . 1 » Fyllerid.
 - Ekeloft : . . 2 » Jonsboda.
 - Uppräknas lösören m. m.
 - Detta allt tog Knut Pedersson och Erik Pedersson. (Ej Lilljehöök. Se längre fram.)
 - Denna skattejord hade Per Jonsson med sin hustru ädel och välbördig Anna Henriksdotter köpt:
 - Jonsboda 1 gård i Hvitaryd, Simmarp i Hvitaryd, Böke, Dragaryd och Törnistorp i Dannäs.

Desse efterskrefne skattegoods har Per Jonsson ärft efter sina föräldrar och släkt:

Gaflö 1 gård i Västbo, dito $\frac{1}{2}$ gård.

Thänine (= Tännö?) i Östbo.

Kärringe i Sunnerbo, som här tillförne förmält är.

Af ofvanstående synes, att Anna Henriksdotter varit gift med Per Jonsson till Törnistorp eller, som han förut skref sig, till Gaflö. Att han varit hennes första man säges i akterna. Knut Pedersson är tydligen dessa makars son, han är son till Anna Gyllensparre, han kan, såsom framgår af ordandet om hans ofrälse börd, ej vara en Lilljehöök, således ej son till Anna Gyllensparres andre man, han ärfver Per Jonsson. Ulf Knutsson säger om fadern, att den tid han adlades, tjänte han med 16 hästar, han må därför kallas ryttmästare.

Nu skulle vi således vara framme vid den i »Hertig Karls slaktarbänk» omnämnde Per Jonsson till Gaflö och dennes son ryttmästaren Knut Pedersson till Fyllerid. Att Knut Pedersson, far till den Ulf Knutsson, som 1635 väckte rättegång i Göta hof-rätt, är identisk med hertig Karls ryttmästare af samma namn, blir ännu tydligare genom ett yttrande i Erik Persson Lilljehööks svaromål till hofrätten, då denne talar om sin halfbrors, Knut Pedersson, »bedrövlige fall och aflidande».

Knut Pedersson tyckes ha varit en ganska äfventyrlig herre. Till hvad som härom anföres i »Göran Månssons till Bolmsnäs jordebok» kan läggas, att Knuts egen mor anklagar honom att utan hennes vetskap våldsamueligen hafva bortsålt hennes gårdar, som hennes rätte arffaldne frälsegods voro, att han beröfvade och bortsålde en guldkedja om 20 lod (säkerligen den bland Per Jonssons kvarlåtenskap nämnda), att han förskingrat bolstrar, grytor och annat mer. Han har gjort skulder, som styffadern fått betala. Vidare hade han och en bror, Erik Pedersson, sålt Jonsboda i Hvitaryd, hvilken gård de 1589 fått af sin styffader, Peder Eriksson, som vederlag för deras möderne. Knut Pedersson har således haft en helbror med samma namn som halfbrodern Erik Persson Lilljehöök. På släktregistret upptages också en son till Per Jonsson med namnet Erik Persson.

Denne son framträder dessutom i Västbo härads dombok af 1603 ^{5/10}. Han kallas där »salig välborne Erik Pedersson till Gaflö». Brodern, Knut Pedersson till Fyllerid, är instämd att svara för ett gårdsbyte, som den aflidne Erik gjort, för hvilket byte salig Peder Eriksson till Näs, »som var Erik Pederssons styffar», beplik-

tigat sig och sina arfvingar att vara hemulsmän. Gården, som Erik tillbytt sig var Näs i Göteryd (Småland), således ännu en namnlighet med halfbroderns Näs i Västergötland.

Att Knut Pedersson äfven haft en syster, Benkta Persdotter i Gaflo, gift med Lars Persson, visar sig, då denna 1617 klandrar försäljningen af Jonsboda och menar sig vara arftagare till gården efter sin sal. fader Per Jonsson. Samma år förmåler Västbo dombok att Benkta Pedersdotter fått sig tillskiftadt $\frac{3}{4}$ »furkar» i Gaflo.

I Djurklous här ofvan citerade arbete afhandlas ingående Knut Pederssons maka, fru Brita Ulfsdotter Halfhjort. Oaktadt hennes son Ulf Knutsson, som inlämnat släktaflan i processen 1635, helt visst blifvit uppkallad efter morfadern, Ulf Persson till Flishult, har fru Britas namn i hofrättens släktlinje förvanskats eller förbättrats till Brita Olofsdotter.

De hos Djurklou namngifna barnen till Knut och Brita, nämligen Ulf och Henrik, återfinnas på processens släktafla och därtill komma ännu två, Anna och Peder. I Västbo dombok talas vid tingsskötandet af Gaflo 1617 om Ulf Knutsson och Peder Knutsson samt Åke Kristiernsson å sin hustrus vägnar. Möjligen är han Annas man. Arfsundersökningen 1635 nämner som arfsberättigade endast Ulf och Anna.

Ulf Knutsson har synbarligen trädt i sin faders och sin ej alltför välberyktade moders fotspår. Om sina öden förmåler han själf följande: »1620 (då modern dog) var jag i Lifland, korporal vid Måns Stjernas kompani, drog 1626 (det år farmoderns syster dog) åt Preussen, blef om hösten fängslig förd till Vadstena för en sak, som mellan mig och min hustru stod, därifrån till Ingermanland till 1631, då är mig af öfverheten nådig pardon gifven. Sedan hela tiden varit under rytteriet hos Fredrik Stenbock.»

Häradsrättens i Västbo dombok tyckes icke ha något att nämna om det död, för hvilket Ulf fördes i fängelse, åtminstone ej vid de år han själf uppgifver. Ej heller synes hans hustru till i rättens protokoller. Möjligen har hon bott i något annat härad eller till och med i ett annat landskap.

Domen i den af Ulf Knutsson väckta rättegången utföll så, att Ulf fränkandes arfvet så väl efter sin farmor som efter dennas syster. Domen motiveras, i hvad som angår arfvet efter farmodern, med att det vore intet tvifvel om att han fått det, därest han inom tre år klandrat därpå, nu dröjt i 16 år och därigenom försuttit sin rätt, »vigilantibus enim non tardantibus iura sunt scripta»;

han har ej heller lyckats bevisa sin adliga börd, hafve därför näste arfvinge väl gjort som utestängde honom.

Motiveringen för Ulf's uteslutande från arvet efter farmoderns syster låter så: »Ty den som närmare skyld är, tage alltsammans etc. hvarpå här i Sverige mestadels alla domare hafva sina domar fotat och grundat, såsom uti ett arffall 1475(!) påsseradt är mellan Drakarne, jämväl 1633 mellan välb. Karl Kristersson och välb. Jakob Jakobssons barn.»

Knut Pederssons till Fyllerid släkt enligt föregående.

Jöns i Gaflö. Gift med en dotter till Sone Olsson i Stäckinge?		
Per Jonsson i Gaflö. Gift m. Anna Henriksdotter Gyllensparre, som före 1589 var omgift med Peder Eriksson Lilljehöök.		Jöns Jönsson i Gaflö?
Erik Pedersson. Död före okt. 1603.	Knut Pedersson. Död 1606. Gift m. Brita Ulfsdotter Halfhjort. Lefde 1621. Var död 1635.	Benkta Pedersdotter. Gift m. Lars Persson. Hon lefde 1617.
Ulf Knutsson Eke. Gift. Lefde 1636.	Anna Knutsdotter. Gift an- tagl. med Åke Kristiernsson.	Peder och Henrik Knutsöner voro döde 1635.

Anm. 1. Då Kärringe i Angelstad förekommer både bland Galleättens egen- domar och som Per Jonssons arfvegods, kan tänkas, att Sone Olsson i Stäckinge, från hvilken gårdsparten kom till Per Jonsson, varit befyndad med Galleätten.

Anm. 2. Åke Kristiernsson är möjligen den hos Djurklou på släktaflan öfver Fänista- och Bestorpssläktorna upptagne Åke Kristersson, son till Krister Nilsson och Märta Nilsdotter. Den senare för i ett sigill under ett vittnesbref om ett köp liljan i vapnet samt M. N.

Bernadotte i Indien

Af P. Szs

I sitt förra året utgifna arbete om *Karl Johan och Napoleon 1797—1814* återger O. Kuylenskierna (s. 8) efter *Coupé de St.-Donats Mémoires pour servir à l'histoire de Charles-XIV-Jean* (Paris 1820) som trovärdig en anekdot rörande Bernadottes påstådda vistelse i Indien: hur han 1783 »under belägringen af Cuddalore blef sårad och tillfångatagen» samt föremål för en hannoveransk officers, von Genheims, speciella omvårdnad, »till dess han tillfrisknade och utväxlades».

Ehuru 'ancien officier supérieur de l'état-major du prince de Ponte-Corvo' tycks Coupé de St.-Donat själf ha sväfvat i fullkomlig okunnighet om »denna karaktäristiska episod» — lorsque les *Annales et fastes militaires*, par M. Carion-Nisas, nous ont fait connaître le trait suivant etc.¹

Nu upplyser oss Quérard,² att Carrion-Nisas medarbetade i *Annales des faits et des sciences militaires*, och här återfinnes verkligen, i marshäftet 1818,³ Cuddaloreanekdoten. *Annales* åter hänvisa till *Asiatic-Journal*. I n:o 25 (vol. V), jan. 1818, af *The Asiatic Journal and Monthly Register for British India and its Dependencies*⁴ förekommer (s. 32) under rubriken *Bernadotte at the siege of Cuddalore* en artikel, som visserligen ej nämner sin källa men visar sig vara ett ordagrant aftryck af Wilks' framställning i *Historical Sketches of the South of India, in an attempt to trace the history of Mysoor etc.*, vol. II (s. 442 f.), utg. London 1817.

Berättelsen om Bernadottes anglo-indiska fångenskap tycks således först ha uppenbarat sig i den engelska litteraturen. I en artikel om Wilks' arbete i *The Quarterly Review* 1817 (oktober-

¹ Préface, XIX. Längre fram (I, 122) heter det, att »Bernadotte était dans l'Inde à l'époque de la prise de Pondichéry»; han hade inträdt i regementet Royal-Marine, där han gjorde sina första lärospån, och följde vid återkomsten till Europa dess fanor till Korsika.

² *La France littéraire*, II, 65.

³ Tome I, s. 286 (under rubr. *Variétés*).

⁴ I Kungl. Bibl., liksom *Annales*.

häftet, vol. XVIII) aftryckes det parti, som afhandlar Cuddalore-anekdoten,¹ hvilken anmälaren misstänker vara »new to most of our readers». Wilks' relation går likaledes igen i den bekante *Peltiers* organ *L'Ambigu* för 1818.² Karl Johan hade ju sina arga vedersakare, särskildt i den franska pressen, som trodde sig »faire preuve d'un grand génie, en désignant sans cesse le souverain actuel de Suède sous le prétendu sobriquet du sergent Bernadotte. Eh bien!» utropar Peltier, tydligen en af Karl Johans talrika litterära vapendragare, »nous lui³ opposerons sans conséquence une anecdote de ce même sergent, qui n'a jamais rougi d'avoir été même soldat». Följer så Wilks' berättelse i fransk omklädnad.

* * *

Natten mellan den 25 och 26 juni 1783 gjorde en fransk styrka under befäl af öfversten grefve de *Damas-Crux* ett utfall från Cuddalore mot de engelska belägringslinjerna i syfte »att förnagla canonerna i fiendtliga löpgrafvarne och förstöra engelska approaches».⁴ Det är under denna — alldeles misslyckade — *sortie* Wilks låter den sårade sergeanten Bernadotte falla i engelsmännens händer. Då hans relation — som ytterst tycks vara roten och upphofvet till alla i tryck föreliggande berättelser om Bernadottes vistelse i Indien — ej varit mig i original tillgänglig, återges den här efter aftrycket i *Quarterly Review*.

Among the wounded prisoners was a young French serjeant,⁵ who so particularly attracted the notice of Colonel Wangenheim,⁶ comman-

¹ S. 63 f.

² S. 367 f. Schinkelska saml. & Ups. univ.-bibl. (F 647 b, fol. 30). — *L'Ambigu* utgafs i London.

³ Un de ces galvaudeurs aux gages de la police de Paris.'

⁴ Se *Mill-Wilson*, The history of British India, IV, 273 (1840); Några anteckningar om och af general *von Döbeln*, IV, 212 (1878), samt Döbelns *Journal*, II, 100 ff. (Kungl. Bibl.); art. *Damas-Crux* i Hoefers *Nouvelle Biographie générale*, tome XII (1855). — Den vedertagna (engelska) skrifningen är *Cuddalore* (stad i presidentskapet Madras). Döbeln använder den franska stafningen Goudelour.

⁵ Här nämnes intet om Royal-la-Marine. Det är först i *Annales* som den sårade sergeanten sättes i förbindelse med detta regemente ('un sergent du régiment de royal-marine').

⁶ St.-Donat förvanskar namnet till *Von Genheim* (Kuylenstierna: *von Genheim*), *Toucharé-Lafosse* (*Histoire de Charles XIV*, I, 292—4; 1838) skrifver *Von Gonheim* och *Von-Gonheim*, *Sarrans Feune* (*Hist. de Bernadotte*, I, 55; 1845) *Von-Gonheim*, *Plunket Barton* (*Bernadotte. The first phase 1763—1799*. London 1914, s. 488) *Von Gonheim*, medan *Swedevus* i sin *Konung Carl XIV Johans historia* (I, 329) talar om *van Goheim*! Döbeln nämner (*Journal*, II, pag. 54) öfverstelöjtnant Wangenheim. Hans rätta namn synes vara *Christoph August von Wangenheim* (död 1830 vid 89 års ålder — jfr *Ross*, *Correspondence of Cornwallis*, II, 64, noten; *ibid.*, 510). *Cameron* (om hvilken se det följ.) stafvar *Wagenheim*.

dant of the Hanoverian troops in the English service, by his interesting appearance and manners, that he ordered the young man to be conveyed to his own tents, where he was treated with attention and kindness until his recovery and release. Many years afterwards, when the French army, under Bernadotte, entered Hannover, General Wangenheim, among others, attended the levee of the conqueror. »You have served a great deal», said Bernadotte, on his being presented, »and, as I understand, in India?» »I have served there.» »At Cuddalore?» »I was there.» »Have you any recollection of a wounded serjeant, whom you took under your protection in the course of that service?» The circumstance was not immediately present to the general's mind; but, on recollection, he resumed, »I do indeed remember the circumstance, and a very fine young man he was; I have entirely lost sight of him ever since, but it would give me pleasure to hear of his welfare.» »That young serjeant», said Bernadotte, »was the person who has now the honour to address you; who is happy in this public opportunity of acknowledging the obligation, and will omit no means within his power of testifying his gratitude to General Wangenheim.»

De enstämmiga utsagorna af hannoveranska officerare om Bernadottes indiska äfventyr¹ föranledde 1818 en sanningssökande engelsman att vända sig direkt till Karl XIV Johan för att vinna full förvisning. Det var D. J. Cameron, »Commandant of the late Royal Sheffield Regiment of foot, British Troops of the line, and late of the 78th Regiment», som i ett bref,² dat. Spa ²⁹/₉ 1818, till den nye konungen af Sverige och Norge utbad sig närmare upplysningar i ämnet.

Alla hannoveranska officerare, som tjänt i de två sista kontinentala fälttågen, hade för brefskrifvaren bekräftat, att H. M. öppet tillstått (»candidly owned»), att han blifvit sårad och tillfångatagen vid Cuddalore i Ostindien på morgonen den dag öfversten Chevalier D'Amas företog sitt anfall (»sally») på de brittiska linjerna; »if so, Your Majesty must have been taken by the Troops under my command, and where all the Prisoners were taken, except Chevalier D'Amas himself, who was taken on my Left, without any troops with him, or receiving any wound». Fransmännens upprepade attacker blefvo emellertid på det eftertryckligaste sätt tillbakavisade, och innan dagen grydde (»before day-light»), slog fienden till reträtt.

¹ *Touchard-Lafosse* anmärker (I, 37 f.), att flere biografer, »trop peu soucieux de se bien informer», låta Bernadotte under förra hälften af 1780-talet utmärka sig vid »Gondelour» (I, 292 skrifver han *Kuladore*, liksom sedan *Sarrans Jeune*), medan andra »le font trouver à la même époque en Amérique, sous Lafayette et Rochambeau». T.-L. bestrider alltsammans. Som bekant var han själf i allmänhet ganska *bien informé*.

² Orig. i Schinkelska saml. (F. 647 i, fol. 236—7).

Cameron kommer nu »to the part of this little affair, where perhaps Your Majesty was concerned. No sooner had the French retired, than the Sepoys called out in their own language to kill the wounded, 'mar murgialoag admia franca banchoote armzada'. One Fellow, a black officer, sprang forward with his drawn sword, and the Rest were ready to follow him». Cameron och en annan europeisk officer trädde då emellan, slet svärdet ur hans hand och öfverantvordade honom, vederbörligen bakkunden, åt tvenne soldater för bevakning, hvarefter Cameron till den mörkhyade vilden höll ett för tillfället lämpadt tal, minnande honom om hans plikter gentemot de försvarslöse: »These brave Men, who have fought valiantly for their King and Country, are entitled to our Respect and Humanity.»

Fram på dagen infunno sig bland andra en del hannoveranska officerare, hvilkas språkbegåfning nu kom Cameron väl till pass. Han berättar härom som följer.

Amongst the French Prisoners wounded we observed a fine Youth of a most interesting countenance, that indicated a superior mind. »Most certainly he must be a Gentleman's Son», said I. »Go and ask the other Prisoners, my dear Armtzchildt, as you speak French better than I do.» Armtzchildt returned. »He is a Gentleman's Son, and well educated, but he would be a Soldier, and for his good conduct has been appointed a Sergeant, which is extraordinary at his time of Life. But his beeing a Sergeant is nothing. Compte(!) Wolmoden's(!) Son is a Sergeant with us, learning his Duty.» »I must take care of this Youth, for I feel interested about him, particularly as he is wounded», replied I, »and will have him brought to my tents, when I am releaved of duty, which you know will be in the Evening, and get our regimental Surgeon to attend him, who is a good Man, as well as a good Surgeon. A Ball has grazed me, close to the left Eye, which prevents me from seeing well, as my face is swelled. What is that on his Breast-Plate, an Anchor?» »Yes», replied my friend.

Vid denna tid anlände den engelske generalkvartermästaren öfverste Cathcart, hvilken högligen berömde Cameron för hans ådagalagda välförhållande. Cameron begaf sig därefter till vänstra flygeln för att aflämna rapport till den officer, som förde befälet i löpgrafvarna. Vid sin återkomst fann han, »that the youthfull Sergeant was taken to the tents of Colonel Rehibold or Colonel Wagenheim of the Hanoverians. I felt much dissapointed(!) in being deprived of evincing my regard for the heroic Youth».

Sin långa skrifvelse slutar Cameron med att uttrycka sin önskan att vinna klarhet i detta spörsmål: har han verkligen räddat konungens lif? »It would give me . . . the most heartfelt satisfac-

tion to be assured, that I had been the humble Instrument in saving the Life of an illustrious Personnage, born to benefit Mankind, and destined by Providence to render a nation happy by wisdom in the Cabinet and transcendant Abilities in the Field.» För öfrigt åstundar han ingen belöning, har ej ens gjort sig förtjänt däraf. Hvilken brittisk officer som helst skulle ha handlat på samma sätt. »The ownly favor I ask is to be allowed to congratulate Your Majesty on your succession to the Thrones of two antient(!) Kingdoms and that you may long live to reign over a happy and brave People with the same moderation and Firmness which Your Majesty has always displayed, is my sincere wish.»

Till allra sist ett P. S., hvori försäkras, att »there were no Hanoverean Field officers on duty in the Trenches the Morning of the Sally . . . and I declare upon my *honor as an officer and a Gentleman, and upon my sacred veracity* as a qualified sworn Justice of the Coram² for the County of Sussex in England so far back as 1803, which may be seen at the Crown office in Chancery London, that what I have stated in this letter is to the best of my recollection and belief. Strictly true witness my hand
D. J. Cameron.»

* * *

Hvad svar den gamle militären och fredsdomaren kunnat få på sin trohjärtade inlaga, känner jag ej. De källor, som stå oss till buds, torde emellertid dessförutan göra till fylles, när det gäller att bilda sig en uppfattning i frågan.

Upphufvet till alla berättelser om Bernadottes vistelse i Indien, om hvilken — väl att märka — ingen gjort anspråk på att känna något som helst utöfver hvad Cuddaloreanekdoten har att förtälja, är att söka i marskalk Bernadottes famösa samtal med generalmajor v. Wangenheim i Hannover (förmodligen 1804), då Bernadotte — för att citera Cameron — 'candidly owned', att just han var den sårade sergeant, som W. tagit under sitt hägn.² Hvarken förr eller senare synes Bernadotte någonsin ha fört ämnet på tal

¹ Fredsdomare (Justice of the *quorum*).

² Att samtalet verkligen ägt rum, fastän Cameron ej uttryckligen omnämner det, får tas för gifvet. Hvem som först gjort Cuddaloreepisoden till konversationsämne, B. eller W., kan här lämnas å sido. *Touchard-Lafosse* (I, 292—4) har emellertid en framställning, som synes mig ganska sannolik. Enligt honom är det Wangenheim, som inledt samtalet om den sårade sergeanten, då Bernadotte kommit på idén att identifiera sig med denne — af hvilka bevekelsegrunder, må här förbigås. Jfr *Sarrans Feuille*, I, 55 f. och *Plunket Barton*, förut cit. arb., s. 488 (Bernadotte's gasconade about the siege of Cuddalore). — Framställningen hos Touchard-Lafosse kan mycket väl vara tillkommen efter information från högre ort.

— detta visserligen sagdt med reservation, särskildt beträffande tiden *efter* samtalet med Wangenheim.

Nu må det strax sägas ifrån, att alla »inre» skäl tala starkt emot sannolikheten af Bernadottes indiska vistelse. Det är psykologiskt så godt som otänkbart, att Bernadotte skulle underlåtit att berätta åtskilligt och ofta nog om sina intressanta upplevelser i fjärran Östern — om han haft några: Cuddalorehistorien fanns ju ingen anledning att förtiga. Hans litterära agenter — om uttrycket tillåtes — ha fått sin kunskap i ämnet från håll, som ej gärna kunna tänkas vara influerade från Stockholm.¹ Wilks var guvernör på St Helena, tills han 1816 aflöstes af Hudson Lowe.² Han torde ha stått absolut fri från alla förbindelser med Karl Johan. Och när Coupé de St.-Donat, en af dennes forna adjutanter, 1818 gästar den svenska hufvudstaden³ för att samla material till sina *Mémoires*, synes han ej ha undfått någon som helst kännedom om Karl Johans Cuddalorevistelse.

Själftva Cuddaloreepisoden såsom sådan står fast, ehuru den ingenting har med Bernadotte att skaffa. Att Wangenheims och Camerons sergeanter äro identiska, synes likaledes ganska säkert. Två så intressanta ungdomar i det wangenheimska tältet blefve väl mycket.

Så mycket torde vidare utan längre utläggningar vara klart, att Camerons beskrifning på den sårade fransmannen ingalunda träffar in på Bernadotte. C:s språkkunnige vän hannoveranaren utfrågar den sårades kamrater. Svaret stämmer inte alls med Bernadottes dåvarande ställning: *He is a Gentleman's Son, and well educated, but he would be a soldier, and for his good conduct has been*

¹ Måhända med undantag för Touchard-Lafosse (jfr föreg. not), som ju mycket bestämdt *förnekar* alla historier om Bernadottes såväl ostindiska som amerikanska bragder. — *Swederus* (förut anf. arb., I, 330) anser, att Bernadotte inför Wangenheim (»van Goheim») »tillät sig en mystifikation».

² Redan 1810 hade han utgifvit första delen af sina *Historical Sketches*, som 1817 efterföljdes af en andra och tredje del. Ang. beskaffenheten af hans källor har jag mig intet närmare bekant (att Wilks ej närvarit vid Bernadottes samtal med Wangenheim, är emellertid säkert) — förmodligen har han fått sina underättelser på ungefär samma sätt som Cameron. Se för öfrigt om Wilks art. i *Dictionary of National Biography*. *J. H. Rose* karakteriserar honom som »mild and scholarly» (*The Life of Napoleon I*, vol. II, 546).

³ Han var bl. a. närvarande vid Hedvig Elisabet Charlottas begrafning i juli 1818 (*Mém.*, I, 53). Nästa månad besåg han Trollhättan; i den bok, där de resande hade tillfälle att skriva sina namn jämte reflexioner, har han producerat några versrader (återgifna I, 72). Jfr *Pingaud*, Bernadotte, Napoléon et les Bourbons, s. 377 f. När Camerons bref kom i konungens händer, har St.-Donat troligen fortfarande vistats i riket.

*appointed a Sergeant, which is extraordinary at his time of Life*¹ etc. Men vid denna tid var Bernadotte ej ens *caporal* — det blef han först 1785. En i viss mån ovanlig befordran hade verkligen redan kommit honom till del, men det var hans uppflyttning den 20 maj 1782 till grenadjär i regementet Royal-la-Marine,² ungefär åtta månader innan han uppnådde den härfor stadgade 20-årsåldern.

Hvar befann sig vid denna tid detta Bernadottes regemente? Enligt *Wrangel*³ blef det den 26 aug. 1778 förlagdt till Bastia på Korsika, där det kvarstannade till slutet af april 1784.⁴ *A priori* skulle det alldeles icke ligga någonting förvånande i dess uppträdande i Indien, då det just synes ha varit afsedt för kust- eller kolonialtjänst.⁵ Men för Royal-la-Marine finnes ingen plats i 1783 års Cuddalorefälttåg. Det afgörande beviset lämnas oss af en svensk deltagare i dessa samma strider, där Bernadotte skulle tillvunnit sig en så smickrande uppmärksamhet — *Georg Carl von Döbeln*. I sin å Kungl. Bibl. förvarade *Journal öfver det indiska fälttåget*⁶ uppräknar han hvilka trupper som gjorde Cuddalorekampanjen men nämner ingenstädes Royal-la-Marine.⁷

Men Bernadotte kan ju ha deltagit som frivillig, skild från sitt regemente? Han hade verkligen någon tid under förra hälften af 1780-talet ledighet från sin regementstjänst. *Wrangel*, som dock ej anför någon källa, uppger, att den erhöles »efter tre års vistelse på Corsica, d. v. s. emot slutet af 1783».⁸ Med denna uppgift stämmer tämligen *Geijers* i hans *Personalier*,⁹ att den aflidne tjänt i tio år vid Royal-la-Marine såsom soldat och under-

¹ Att här omtalade person verkligen var sergeant eller åtminstone förmer än simpel grenadjär, synes ej med skäl kunna betviflas. Jfr äfven sammanställningen med unge greve Wallmoden.

² Bernadottes tjänsteförteckning af ¹⁶/₅ 1793, hos *Wrangel*, Från Jean Bernadottes ungdom, s. 94 (äfven *Kuylenstierna*, s. 27). Likaså *Etats de service*, publ. af *Pingaud*, förut anf. arb., ss. 429—31.

³ Anf. arb., s. 44.

⁴ Ibid., s. 49, noten (efter *Emplacement des troupes depuis 1763*, i franska krigsministeriets arkiv).

⁵ Jfr ibid., s. 46. Under större delen af 1790-talet var det stationerad på San Domingo. Se t. ex. *Touchar-Lafosse*, I, 46 f., *Geijers Personalier*, s. 5.

⁶ Journalens 2:a del (den 1:a delen förkommen?). Innehåller äfven kartor öfver hufvudslaget den 13 juni, hvari Döbeln deltog och undfick en lindrigare bles-syr (kartkoncept i Ups. univ.-bibl., X 350). Jfr Döbelns *Beskrifning hörande till Plan öfver Coromandelkusten, jämte Utdrag ur Journalen* etc. (likaledes å Kungl. Bibl.): *Relation öfver Franska kriget i Ost-Indien 1783*, pag. 8 ff.

⁷ Del II, pag. 43 (hufvudstriden), pag. 101 (utfallet den 26 juni).

⁸ Anf. arb., s. 49.

⁹ *Personalier*, uppläste wid Högstsalig Hans Maj:t Konung Carl XIV Johans begrafning i Riddarholmskyrkan den 26 April 1844, s. 4.

officer »med undantag af *halftannat års*² tjenstledighet, som han i sin hembygd använde till återställande af sin hälsa och fortsättning af sina studier» — Bernadotte synes nämligen ha återinträdt i tjänstgöring ungefär vid årsskiftet 1784—5.³ Någon tid tycks således ej bli honom öfrig att utmärka sig i Indien. Freden mellan Frankrike och England afslöts ju den 3 sept. 1783, preliminärerna redan den 20 jan.³ För att Bernadotte skulle kunnat delta i det indiska fälttåget måste han — vill det synas — ha lämnat Frankrike senast i febr. 1782, på samma gång som Döbeln.⁴ Den 22 maj detta år anlände den franska hjälpkåren till Kap, men först den 16 mars 1783 landsteg Döbeln på indisk mark.⁵ Någon expedition, som år 1782 afseglat från Frankrike till Indien senare än i febr., torde ej bli lätt att påvisa. Men den 20 maj 1782 befann sig Bernadotte med säkerhet på Korsika, den dag han förflyttades till grenadjärkompaniet.

För öfrigt upptar visserligen Döbelns redogörelse för truppgrupperingen i Cuddaloreslaget den 13 juni *volontaires étrangers* och *Bourbon*, men natten mellan den 25 och 26 juni äro de ej med. Den påstodde Bernadotte tillhörde säkerligen antingen den vänstra anfallskolonnen⁶ — *Aquitaine*, 200 man, och *De la Marck*, 100 man (bland dessa Döbeln), samt 125 armerade »cipahis» — eller ock centern, som förutom af sepoys utgjordes af 125 från bataljonen *Isle de France* och 75 från garnisonen på *L'Arganaute* (jfr ankaret!).⁷

Slutligen kan påpekas, att Bernadottes tjänsteförteckning från maj 1793⁸ lika litet som hans *Etats de service*⁹ innehåller ens

² Likaså *Touchard-Lafosse*, I, 36 (som kanske är Geijers källa). T.-L. anser emellertid, att Bernadotte fick sin permission redan efter *två* års tjänst (I, 35).

³ Jfr *Wrangel*, s. 52: Bernadottes avancemang till korpral skedde ¹⁶/₆ 1785, då han »knappt varit ett halfår i tjänst» (för denna senare uppgift anføres dock ingen källa; *Touchard-Lafosse* (I, 38) försäkrar emellertid, att Bernadotte först »au commencement de 1785» oåterkalleligen beslöt att stanna kvar under fanorna).

⁴ Just underrättelsen, anländ den 2 juli, om fredspreliminärerna hejdade fientligheternas fortsättande (Döbelns Anteckn., I, 27) — till största lycka för fransmännen, anser Döbeln.

⁵ Anteckn., I, 10.

⁶ *Journal*, II, pag. 12. Likaså *Relation* etc., pag. 7.

⁷ »The Post I commanded was on our Right», säger Cameron. Där blefvo ju alla fångarna tagna utom grefve Damas själf, »who was taken on my Left». Döbeln uppger, att Damas personligen anförde den 2:a kolonnen, centern. Den högra kolonnens förluster utgjorde endast en kapten och en soldat, enligt Damas' egen relation af den 6 juli 1783 (i öfversättning meddelad af Döbeln i *Journalen*, II, pag. 107—14).

⁸ Centerkolonnen, »sammansatt af Detachementer från Skeppen, embarquerade flere år», var ovan vid landstrider och kunde ej, oaktadt alla officerarnes bemödanden, hållas tillsammans (Damas' relation i Döbelns *Journal*, II, pag. 107 f.).

⁹ *Wrangel*, s. 94 (Bernadotte säger sig ha gjort »deux compagnes de guerres»).

⁹ *Pingaud*, förut anf. arb., 329—31.

den ringaste antydan om något utomeuropeiskt fälttåg eller där-
under erhållen blessyr.

Allt som allt — en undersökning af de källor, som stå till
forskningens disposition, måste utmynna i samma konklusion, till
hvilken senast Plunket Barton kommit: *Bernadotte never served
in America or in India.*¹ Den anekdot, som »undgått» så många
af hans biografer, lämnar intet bidrag till skildringen af Karl
Johans lefnadsbana. Dess betydelse faller uteslutande inom det
psykologiska området.

Tillägg. Ofvanstående uppsats inlämnades till red. af Person-
historisk Tidskrift våren 1915. Sedermera har *Clason* i sin an-
mälan af Kuylenskiernas arbete (Hist. Tidskr. 1915, Öfvers. o.
granskn., s. 78) betvivlat fakticiteten af Bernadottes indiska vistelse.

¹ S. 22. — Då man i Ahmedabads officersmäss placerat bilden af Bernadottes
»besegrare Sir Coode» midt emot Karl Johans-porträttet (*Wilhelm*, Där solen lyser,
s. 268), må blott anmärkas, att Sir *Eyre Coote* afled redan den 26 april 1783. Se
art. *Coote* i *Dictionary of National Biography* (1887), där om hans porträtt berättas
(efter Wilks), att ingen sepoy, som tjänt under honom, »ever entered the room
(börsen i Madras) without making bis obeisance to Coote Bahadur».

Ett politiskt bref af prins Gustaf

Från riksdagsstriderna i representationsfrågan 1850

Af A. B. Carlsson

För eftervärlden som för samtiden har väl bilden af prins *Gustaf*, den redan i sin ungdom hastigt och oväntadt borttryckte Upplandshertigen, Oscar I:s andre son, främst stått i sångens och tondiktningens ljus; åt sången ägnade han sitt käraste och hängifnaste arbete, i sin tonkonst gaf han det mest helgjutna uttrycket för sin rika och ädla personlighet. »Musiken var själen i hans lif». Ej okänt torde dock vara, att han också åt andra områden af mänsklig odling ägnade ett varmt intresse; särskildt var den fosterländska häfden föremål ej blott för hans allvarliga studium utan äfven för en själfständig forskning, hvars frukter visserligen genom hans tidiga död aldrig hunno nå sin mognad. I det politiska lifvet framträdde han däremot — i olikhet mot sin äldre broder, kronprinsen Carl — aldrig. Det kan ha haft sin grund i hans ungdom och hans ställning såsom den *andre* af konungasönerna, men säkerligen har också hans lynnes läggning gjort honom mindre lämpad för ett direkt och personligt framträdande i de dagspolitiska striderna. Att han dock med vaket öga och lifligt intresse följde äfven dagsfrågornas utveckling och fortgång har, närmast i fråga om förhandlingarna vid riksdagen 1850—51, betygats af hans lärare och minnestecknare, F. F. Carlson;^x därom vittnar äfven det bref af hans hand — också från tiden för denna riksdag — som nedan meddelas och däri han ger en nära nog dagboksartad skildring af stämningen i hofkretsarna under de kritiska dagar, då afgörandet väntades i riksdagens stora fråga, representationsfrågan. Brevet är ställdt till prinsens förre

^x Personalier öfver Hans Kongl. Höghet Frans Gustaf Oscar, hertig af Uppland (Sthm 1853), s. 23 f.

lärare, hofpredikanten J. G. Lundberg,¹ och hållet i en förtrolig och öppen ton, som ger det tillförlitlighet och värde såsom historiskt dokument och därmed ökar det intresse, som det kunde anses äga redan på grund af brefskrifvarens personlighet.

Frågan om en representationsförändring befann sig vid 1850 års riksdag i ett egendomligt läge. Ett kungligt reformförslag, för hvars framläggande konung Oscar personligen — synbarligen under intrycket af den 1848 rådande allmänna oron — varit lifligt verksam, förelåg hvilande från föregående riksdag. Det hade emellertid redan då på många håll mötts af misstro och motstånd, främst naturligen från de konservativa elementen i riksdag och press, men i afsevärd utsträckning också från de liberala. Den tid som förflutit efter riksdagen hade knappast gjort utsikterna för förslaget slutliga antagande ljusare. Under det reformvänerna — med undantag dock af några af partiets mest framstående och klarsynta män, Anckarsvärd, Richert o. a. — sökte bereda väg för ett förslag af långt mera radikal läggning, bröt i det hela reaktionen efter orosåret 1848 igenom och vanskliggjorde alltmåra utsikterna för en reform äfven af den art, som det kungliga förslaget innebar. Till detta kom, att konungens personliga ställning till frågan, enligt hvad ryktet ville veta, blifvit en väsentligt annan; den kallsinnighet, som från skilda håll mött hans reformplaner, hade i förening med andra samverkande omständigheter gjort honom själf allt mera sval för förslaget genomförande.

Frågans slutliga öde blef också det väntade. Förslaget förkastades i tre stånd med betydande röstöfvervikt — hos ridderskapet och adeln med 316 röster mot 89, i prästeståndet med 36 mot 14, i bondeståndet med 87 mot 18 —; endast i borgarståndet antogs det med 33 röster mot 19. Prins Gustafs bref följer icke frågan, tills hela omröstningen förelåg klar. Det går endast fram till debatternas första dag, då afgörandet fallit i prästeståndet.² Därmed var emellertid i realiteten frågan också i sin helhet afgjord, då det för förslaget antagande fordrades samstämmighet af alla stånd.

¹ Om denne se [*Westén*,] Kongl. Hofclericiets historia, afd. 4 (1850).

² Här debatterades frågan endast den 17 dec., hos ridderskapet och i bondeståndet denna och följande dag; i borgarståndet däremot först efter det den redan var afgjord hos de öfriga stånden eller så sent som den 21 dec. — För en närmare öfversikt af representationsfrågans ställning och behandling, se *E. Hildebrand* i Sveriges historia intill tjugonde seklet, afd. 9 (1910), *W. E. Svedelius*, Representationsreformens historia (1889), och *K. Warburg*, Johan Gabriel Richert, 1—2 (1905).

Ehuru brevet är utdraget öfver tre hela dagar — den 15—17 dec. — är dock denna dagens stora politiska fråga den som hela tiden märkbart behärskar brefskrifvaren. Hvad som i öfrigt meddelas af personlig eller privat natur har mera mellanspelets kåserande karaktär; ett visst pikant intresse har notisen om prinsens föreslagna kandidatur till Greklands kungatron.¹

Stockholm den 15:de^a December 1850.

Min bästa Lundberg!

Jag hoppas att du ej tar illa upp, att jag åter besvärar med bref, men egentliga orsaken är den, att jag gissar det du under denna för vårt kära fädernesland så viktiga tid gerna emottager underrättelser om sakernas ställning. Dessutom är det ljuft för mig att oförtäckt få yttra mina tankar om saker, hvilka äro dagens lifsfrågor, och om hvilka jag här ej vågar tala med hvem som helst, ty det växer liberalister i hvarje knut. På dig är jag säker, såvida det långa vistandet på utrikes botten ej har kommit att rubba dina politiska dogmers jemvigt. Innan jag börjar, får jag nämna ett ord i postverkets ämnen. Sista postdagen erhöll jag ett bref af Mankell till dig, hvilket han önskade inlaggd i något af våra, men som jag ej tänkte skriva förr än i dag, satte jag mitt *sigill* derpå och afsände det till Cabinettet. Jag nämner detta endast till förklaring för detta mitt beteende, och för att äfven (om du fästat dig vid att det varit mitt sigill) försäkra: det jag ej öppnat eller snokat i brevet. — Vi hafva i dag Söndag d. 15:de Dec. I öfvermorgon kommer Representationsfrågan före till afgörande i alla 4 Stånden. »En säker karl» enligt mannens eget uttryck, är anländ i dag morgse från landet: vid namn *Th. Wirsén*. Flere konservativa äro komna och komma dagligen. I Onsdags voro det häftiga debatter i Stånden; *Tersmeden*, Wilh. (Eketräs svärfader) väckte hos Ridderskapet och Adeln en motion i likhet med den redan plenum derförut väckt i Borgareståndet af Br. patron *Cassel*: som hade till syfte att uppskjuta frågans afgörande till nästa Riksdag. Men Ståndet (adeln) hade redan beslutat, att frågan skulle afgöras före Jul samt i första plenum efter den 14:de, det v. säga *om Tisdag den 17:de*. Detsamma hafva Presterna beslutit. Faller frågan hos Adeln som man bör hoppas (och *kan* hoppas) ramlar den äfvenledes hos Presterna. I Presteståndet lära endast 10 à 15 röster vara *för* förslagets antagande, efter hvad Lagergren sade mig i går afton. Man känner ej hvad *bönderna* tänka. I afseende på frågans företagande till behandling beslöts der, att de skulle följa pluraliteten af de andra Stånden;

¹ Brevet, som här återgifves bokstafstroget efter originalet, endast med vissa modifikationer i fråga om interpunkteringen, tillhör nu Uppsala universitetsbibliotek, dit det kommit genom gåfva af prof. O. Quensel. Det återfinnes under signum *F: 840. b.*

² Ursprungligen 7, hvilket ändrats till *den 15:de*.

således kommer den² *för* äfven om Tisdag hos Bönderna. Borgareståndet är *tvär-säkert för* förslaget, med undantag af en 10 röster (efter hvad man tror). Jag tror ej att denna viktiga Tisdag skall blifva fördunklad och brännmärkt med några gat-uppträden. Jag skall säga hvarför jag ej tror det. *Primo:* togs det i 1848 med allvar, och hvar och en kan vara öfvertygad om, att det ännu kraftigare nu kommer att klämmas till. För det andra har Aftonbladet slagit om efter sista plenum, då den bekante vännen Hartmansdorff hud-strök bladets röda *hjerta*. Det står att läsa: att ryktet om oroligheter ej äro grundade, »så mycket mer som det nya förslaget alldrig varit populärt bland den arbetande klassen». Den lägsta pressen: Folkets röst (m. m. dylika) synes helt lugn och talar om folkets bristande sympathier för det nya förslaget. Emedlertid har en Bataillon Uplands Regemente anländt till Drottningholm för att denna nu instundande afgörande veckan vara nära tillhands. Den förblifver der endast tills frågan är afgjord. Aftonbladet slingrar sig som en ål. Den var som du vet *först* emot förslaget, såsom för litet radikalt, nu på hösten har en fullkomlig vindförändring egt rum och han har skrifvit vidt och bredt *för*. Nu när det kommer till kritan, sätter han i sina spalter: att han alltid varit mot förslaget, och endast talat *för* detsamma såsom en öfvergångsformation till någonting radikalare. — Det skall bli märkvärdigt att se, hvad beslut Bönderna taga. En Reformbankett (eller sällskap *utan mat*) på Börsen har varit hållen under Vilh. Tersmedens presidium. Dit inbjödos och vandrade alla de, som äro *för* saken. (Jag tror ej att Carlson har varit der). Det nya förslagets förtjenster lofordades och framlades paragraphvis, men när man i Stånden beslutit att företaga saken så snart, lemnades förslagets granskning å sido, och man beslöt (olagligt beslut!) att arbeta på att uppskjuta frågan till nästa Riksdag. Men Gud ske lof, det lyckades ej! Lars Hjerta höll härvid ett tal till bönderna och sökte öfvertyga dem, att det enligt den nya ordningen skulle blifva för dem beqvämt att stadna hemma och välja på t. ex. sin häradshöfding. Bönderna vände honom ryggen, och lilla Dahlman i guldbenen utropar i sin aftonpost med andan i halsen, att saken ej vunnit det intresse man önskat. — Sällskapet kallades ock här i staden för sällskapet *»för Bönders lurande»*. En Skånsk bonde yttrade äfven i Ståndet, när frågan om uppskofvet förevar: nej, jag yrkar för min del, att det må förekomma ju förr desto heldre, »så att skräpet må med det snaraste gå den väg det² förtjenar». Man kan ej på förhand veta; likväl är det att förmoda, att det blir en hel hop röster *mot* i Bondeståndet, om det ej skulle *falla*, hvilket likväl många säga sig veta bestämdt.

Men låtom oss på en stund lemna detta ämne och öfvergå till något, som personligen rörer Skribenten. I StatsTidningen stod nyligen att läsa under rubriken: Grekland, att det i Athen blifvit beslutat att till Thronföljare kalla: H. M. Konungen af Sveriges *andre Son*. Med förvåning kommo flere till mig med tidningen i handen, flera gratulerande, och ändå flera frågande. Jag sjelf var ej den minst nyfäke.

² Den och det skrifna i hvarandra.

Uppkommen i Salongen visste jag ej om jag borde *tala* om saken, men som den ena efter den andra läste det i Statstidningen, började jag orera i ämnet. Pappa nämnde då, att anbudet hade verkligen egt rum hos vår Chargé d'affaires Heydenstam och hade blifvit framfördt af Sjöministern Canaris såsom en lös förfrågan. Men som många hinder dervid möta kommer intet (åtminstone ännu) i fråga, så att jag är lugn. Drottningen af Grekland har nemligen en Hertig af Oldenburg på förslag och som nu är i Athen. Ett mindre parti, som ej är belåtet med detta val, har sökt hela Europa igenom, samt stadnat vid Kungens af Sverige andre Son. Emedlertid är jag löpande under namn af Greklands förste. Liljevalch har dagligen uppvaktat med statistiska upplysningar om detta land, och påstår att det passar bra, att jag blefve furste i Musernas land. Han har väldigt brytt sin hjerna med hvem som möjligen skulle kunna följa med. Han tror *Eketrä*: samt med någon prest: t. ex. Lundberg. Han kan ju möta der! Jag tror för min del, att det blir lyckligare, om vi ej träffas förr än senare, men det i Stockholm; (hvilket jag ock förmodar). — Jag läser Riksdagsprotokoller och Tidningar för att följa med dagens frågor. JustitieOmbudsmannen Theorells Berättelse till Rikets Ständer är mycket upplysande och intressant. Han klandrar bland annat Spreng[t]porten och Polismästare Bergman för det att inga kraftiga åtgärder vidtogos för oroligheternas hämmande i sin begynnelse 1848, samt ådagalägger hela målet om Kapten Möllersvärds försvinnning af Kompagnimedlen, hvilken Capten blifvit af KrigsHofrätten fälld till tjenstens förlust, men af Högsta Domstolen: *frikänd*. JustitieOmb.mannen påstår, efter att hafva framlaggt allt factiskt, att H. Domstolen dömt *emot* tydlig lag. Måne detta ej medföra svarta kulor för Domstolens Ledamöter — när Opinions-nämnden tillsätts.

Måndag d. 16:de. I går slutade jag brefvet vid middagstiden för att kläda mig i min gamla vapenrock med broderierna. Enkedrottningen var till m.; Carl och Louise till afton. I Salongen sjöngo Eugenie, Fröken Bennet, Oscar och jag en 4:ttett ur Operan *Martha* af Floton. Denna Opera gifves med mycken framgång och med ständigt fulla hus. Berg har berättat mig det han hört af Schyberg att theaterkassan ej är på balance för hösten; utan att der blir behållning öfwer. M:le Berwald är mycket söt som Martha (Lady); en ny aktrice Fröken Boye spelar mycket naivt och Strandberg har tagit sig mycket. Jag har tänkt att, för att få detta brefvet intressant, vänta i morgon Tisdag tills emot 8 med dess afskickande för att kunna skriva som P. S.: att Representationsfrågan har *fallit*. Om jag ej sätter lack-stången till ljuset förr än just som jag skall gå upp i Salongen, har jag väl fått veta utgången, så vida det ej drager ut på natten. I dag tänker jag, en attendant, sysselsätta mig med inre notiser, dels om våra dagliga sysselsättningar, dels om hvad i öfrigt passerar. Om morgonen i dagningen göres en morgonpromenad till Skeppsholmen, allt som vanligt. Sedan läses och arbetas hela f. m. Ibland språkas med Riksdagsmän; esomoftast kommer Carlson upp till mig och vi språka öfver ett och annat. Carlson sitter i Economie Utskottet. Ett notabelt dödsfall skedde i förrgår. Grefve Nils *Brahe*,

som länge lidit af bröstsjukdom, slutade hastigt sina dagar. Gamla Grefvinnan är mycket att beklaga! — På Riddarhuset har för några dagar sedan en svår stöld skett. Hela Cassan har på en natt försvunnit, stor 7000 Rdr B:co. Det dummaste är att kamreraren låtit Cassa-nyckeln ligga i rummet utanför i en pulpet, och i ett fack emellan några papper. Nyckeln till detta rummet åter fanns hos vaktmästaren. Dessutom var Cassakistan icke försedd med något konstlås. Ingen spaning på våldsverkaren har kunnat erhållas. Mannen har endast efterlemnats (med flit) en liten såg, men som lär vara så dålig att den omöjligt kan begagnas, och är säkert medtagen för att afleda misstankar från² några *bättre* tjuvar, hvilka kände till nyckelns plats. Tjuven har i kistan kvarlemnats en massa rekommenderade bref till gamla Stiftsfröknar (quartaler af pensioner) hvilka följande dagen afsändes orörda. Det bevisar åtminstone, att tjuven haft urskillning. — Gud skydde emedertid vårt gamla vördnadsvärda Riddarhus; i morgon hafva de andra Stånden liksom allmänheten sina ögon fästade på det-samma. — Just nyss kom någon, som påstår sig veta, att bönderna äro säkra, d. v. s. att frågan faller. En annan stund kommer kanske någon, som svär på att han vet motsattsen. Så oviss är man här, och det är dagen förut. Om Onsdag skola vi celebrera frågans förkastande eller antagande (det må nu vara hvilket som helst) på Börsen. Malmström skall taga sitt inträde i Svenska Accademien och tala öfver sin företrädare: Franzén. Om Fredag d. 20:de (Högtidsdagen) komma de vanliga prisen att utdelas. Det blir sålunda delat på 2:ne dagar så att det ej skall bli så långt. Ett poem: *Nordens natur!* har vunnit 2:dra priset. Det är i skrifvit med gamla versmått, och har isynnerhet tillvunnit sig Atterboms förtjusning. Beskow lät sätta i Stats-Tidningen, att författaren till nämnde poem, hvilket vunnit pris, egde att gifva sig tillkänna. Mannen inställde sig följande dagen och var, till Beskows och allas våras stora öfverraskning: Löjtnant Robert Kræmer vid 2:dra Gardet (Landshfding:s Son). Poëmet skall innehålla vackra bilder af Svenska Landskap; isynnerhet beskrifningen af Dalarne och Siljan har fästas allas uppmärksamhet. — Just nu kommo 3:ne personer till mig: Thure Virsén, Jacques Cederström vid Dragonerna och Liljestolpe vid Smålands Husarer. Den siste sade sig hafva hört att representationsfrågan ej kommer före förr än om Onsdag; men jag hoppas ännu på att få sluta brefvet med underrättelser om utgången. — Jag får, medan jag kommer ihog det, bedja dig ej fästa dig vid denna epistels styliserande, ty jag blir ofta afbruten, och skrifver då och då med långa uppskof. Brefvet blir som en dagbok öfver dessa 3:ne dagar Söndagen, Måndagen, och Tisdagen (15, 16 o. 17:de) December. Du kan säkert märka hur tankarne korssa hvarandra; man är i en viss intressant position. Derföre är det roligt att kunna skrifva och berätta dessa dagars händelser för någon som det intresserar. — Man talar om att en mängd unga Riddersmän kommit öfverens att om det gäller följa Hartmansdorff hem, för att freda honom från packet, i morgon afton när plenum slutat. Landtmarskalken Exellencen Gyl-

² Ändradt från *på*.

lenhaal afundas ej, som åker hem i sin sjuglasvagn. Men min enskildta öfvertygelse har jag redan nämndt nemligen: att intet blir af. I dag är allt så tyst och lugnt, tvertom tycker jag man ser ovanligt litet folk ute. Vakterna komma öfverallt att förstärkas i natt och Polisafdelningar komma att på gårdarne förläggas hos Landtmarskalken, Hartmansdorff, ErcheBiskopen m. m. — Oscar har i dag begifvit sig ut till Drottningholm för att hälsa på Uplands Regemente som kom dit i går afton. De anlände aftonen förr än man supponerade. Major Sundmark förer befälet.

*Tisdagen d. 17:de December. Kl. 11 f. m.*¹ I dag är den afgörande dagen. Jag har varit ute som vanligt och promenerat åt Skeppsholmen. Vädret är ljumt som mitt i Sommaren, intet snökorn synes ute, Ångbåten Blixten fortfar alltjemt att gå häremellan och Norrköping, och det har gått så långt i *vår*-aktighet (ett nytt svenskt ord, för hvars antagande jag i morgon ämnar väcka en motion i Svenska Accademien) att gröna knoppar åter framskjutit. Gradtalet håller sig stadigt omkring 5 à 7° blidt, med jemn vestlig vind. Gud låte Coleran blott ej taga upp sig. Men ännu höres, Gud ske lof, intet sådant utaf. Sista Posten berättade, att på 2:ne dagar var i *Götheborg* 1 död blott och 11 qvarliggande — ingen insjuknad. På landet omkring Götheborg ske ibland sporadiska kolerafall. I går var en välbeställd Philosophie Candidat hos mig nemlig: *Oscar Edholm*, hvilken tillika med Lovén tagit graden i förra veckan; den förre erhöll 19 betyg och den senare 17^{1/2}. — Berg håller nu på att sjunga med August, han berättade nyss att man talar allmänt i staden om buller, men jag tycker att allt ser lugnt ut. Aftonbladet i går afton nämnde ej ett ord om något sådant; meddelade endast ett Extrablad hvari Stjernsvärds hela historia och förhållandet med hans utgifvande af Krigsförfattningar stod att läsa. Mycket riksdagsmän hafva strömmat öfver bron upp i plenum; alla officerare (par principe) i uniform. Posse ligger här hemma, emedan Eke-trä, Flack och Silfverstolpe gått ned till Riddarhuset. Vilh. Tersmeden, som varit det Liberala partiets stolpe och för-förslagsmannan-minoritets kämpe lärar i går lemnat staden. — August och jag hafva just för en stund sedan haft ett litet juridiskt samtal, d. v. s. jag språkar öfver saken och låter honom läsa i 1734 års Lag de hänvista Capitlen och paragrapherna. Det tyckes verkligen roa honom, isynnerhet då han känner igen sig ifrån Lindblads föreläsningar i Upsala. I dag gjorde jag i anseende till dagens högtid en liten diversion ifrån ÄrfdaBalken; vi slog upp i MissgerningsBalken den i detta årets upplaga införda, 1849 utgifna *UpprorsLagen*. Detta tycktes lifligt intressera August, och jag förklarade så noga jag kunde de olika straffen. Emedlertid är det i sanning skönt att hafva denna Lag, emedan en befälhafvare eller annan polismyndighet så väl vet huru han bör bete sig. En ny tidning har utkommit under namn af *Rätt och Sanning på allvar*, som skall vara ändå lägre än Söndagspressen och riktad mot Kungen. Hvad det är dumt att Tryckfrihetslagen är Grundlag! — Högsta Dom-

¹ Tidpunkten tillagd öfver raden.

stolen i *Norrige* har frikänt agitatorn *Thrane*, som varit dömd t. 6 månaders tukthus! Det går besynnerliga till här i världen!!!

Kl. 2. p. middagen. Eketrä tittade nyss hit på en stund; han kom från Riddarhuset för att dit återgå med det första. Han berättar att der är fullt hus, men mycket lugnt. Nils Tersmeden har uppläst ett memorial *emot* och dito General M. *Palmstjerna*, hvilken historiskt genomgick alla förändringar i andra länder och de dermed följande skakningar. — Man har beslutit att plenum skall fortfara med ens tills det blir slut. Först skola alla uppläsa sina skriftliga anföranden och sedan först börjar discussionen. Gud vet om voteringen blir förrän i morgon. Likväl ser man med säkerhet att förslaget faller. — På gatorna är allt lugnt; polisen ströfvar visst *synbart* i mängd och högvakten är fördubblad, men jag tror ingen reflekterar derpå. — Åt alla tal *emot* frågan ropas på Riddarhuset enhälligt *bravo*. Utgången ser man deraf lätt. Jag *tror* att resultatet blir: Adeln — Presteståndet = *emot* — och Borgareståndet *säkert* för. Nu beror det på bönderna; och ingen vet riktigt hvad de vilja. De vänta nog tills adeln har yttrat sig. — Jag säger detta på det att du kan göra dig en bild af sakens slutliga utgång, fastän det ej blir slut i dag (efter hvad man kan förmoda) och röstetalen *för* och *emot* ej fallit. — Eketrä kom just nu in med surtouten på för att gå tillbaka till Riddarhuset. Han tillägger härinne för mig till sin förra berättelse: att *Nils Tersmeden* sagt att han nog såge hvarthän de ville hafva saken, som voro för förslaget; och att i främsta rummet tidningarne predikade dessa satts, hvilka efter hans mening vore: att tillintetgöra Konungamakten och införa en fullkomlig democratisk styrelse. Detta står att läsa i alla våra Dagligt Allehanda articular — (vändande sig till Dalman och L. Hjerta). — Jag håller också med ErkeBiskopen, då han i sitt tal på Riksalen till Kungen framställde Sveriges nuvarande lyckliga ställning och slutade med dessa ord: »I detta lyckliga land kan intet missnöje finnas, och finnes det något sådant är det *ej verkligt* utan endast *till-verkad*». — Ja! mycket rätt!!! Herr ErkeBiskop, och hvem är väl tillverkaren om ej tidningarne, hvilka småningom i Svenskens öron så ingnidit behovet af en reform, att man allmänt anser en sådan oundviklig. Det är blott sättet huru en sådan bör ske, som ingen kan säga. Och hvarest finnes väl något missnöje, hvarest finnes något förtryck inom våra gränсор?

Kl. 6 *på aftonen*. Jag kommer nyss ner från middagen och skyn dar att lägga sista handen till detta stora opus. *Representationsfrågans öde är afgjort*. Presteståndet slutade kl. 5. *Förslaget föll* med 36 röster *emot*, 14 *för*. Carlson lär hafva talat *för*. Emedlertid är frågans öde bestämdt, så snart ett stånd har förkastat den. Adeln fick ej slut, dess plenum slutades kl. 5, och fortsattes i morgon kl. 10, men de fleste talarne hafva talat *emot*, och der faller äfven frågan: *bestämdt*, med ett par 100 röstes pluralitet. — Bönderna stå och *väga* och vänta på Adeln. Borgarne företaga saken först i morgon. — Allt är stilla och tyst. En allmän förtjusning öfver Presternas mod, i motsatts mot förra Riksdagen, har jag förmärkt bland flere jag träffat nu på en stund. Det gläder mig mycket på deras vägnar. Jag skulle

blott hafva velat haft Carlson med ibland majoriteten *för denna gången*. Likväl är jag säker, att han talat enligt sin fasta öfvertygelse. — Det gudomligaste *månsken*, likt en Augustinatt (fastän d. 17:de Dec.) försilfrar staden. Jag vore färdig att taga min sommarrock på mig och gå ut. I sjelfva verket skall jag, blott jag har förseglat detta brefvet, gå bort på Mazerska quartettsällskapet och fira dagen med litet musik!

Således! Till slut! Var glad att fäderneslandet *denna gång* räddades från branten af de democratiska allmänna valen (med bred basis); en annan gång kanske går det ej så väl. —

Förlåt mig om jag förefallit vidlyftig i mina politiska beskrifningar, men dels har jag trott att det skulle intressera dig och dels ligger mig saken ömt om hjertat. Jag hoppas att denna Epistel träffar dig i *Paris*; jag hoppas äfven att du snart låter oss få veta hvarthän vi skola adressera vidare bref och riksdagsnyheter. Jag får utbe mig att blifva *din* »politiske-oförliknelige» correspondent, i fall något intressant vidare förekommer. — Mycket gladt och trefligt i Paris, önskas dig innerligt af den, som med gladt hjerta och lugnt sinne och hopp, i afton liksom alltid tecknar sig

din vän

Gustaf.

d. 17:de December kl. $\frac{1}{2}$ 7.

En grafplåt från Lofö kyrka

Efter författarens, friherre **Leon von Campenhausen**, tyska manuskript.

I min faders skrift »Geschichte des Geschlechts der von Campenhausen»¹ återfinnes på sidan 30 följande:

»Johann Herman von Campenhausen war seit dem 14. Oct. 1675 vermählt mit Agnes Margaretha Gyldenhoff, geb. am 12 Dec. 1653 in Johannesburg bei Westerås, Tochter des Landeshöfding Freiherrn Balthasar von Gyldenhoff und seiner erster Frau Wendela von Löwenburg. Sie starb am 25. Maj 1703 in Dorpat, wurde den 16. December desselben Jahres in der St. Jacobi-Kirche zu Riga beigesetzt, am 14. October des nächsten Jahres zu Schiff nach Schweden gebracht und in der Loföschon Kirche bei Malmöwik, ihrem väterlichen Gute, wo bereits mehrere ihrer Kinder ruhten, begraben.»

Denna uppgift dref mig att uppsöka grafven, och den 1 nov. 1915 öppnade hofpredikanten prosten G. Bruncrona Lofö kyrka för mig. Han meddelade att grafkammaren sedan länge, måhända i 100, år varit igenmurad, men trodde icke att församlingen för sin del skulle ha något emot om kammaren öppnades, därest jag önskade det. Af kantorn, som anses känna till sagor och traditioner om kyrkan, fick jag höra följande: man tror, att för öfver 100 år sedan tjufvar brutit sig in i grafkammaren och tagit en silfverplåt från en af kistorna. Senare skulle man ha hittat denna plåt i någon backe samt hängt upp den i sakristian. För att sådant ej skulle kunna upprepas mera, hade kammaren murats igen. Kantorn hämtade från sakristian en på trä fastspikad med silfverfärg målad kopparplåt, på hvilken finnes inskuret:

»Alt Mitth Goda Hade Jagh Vtaf Christo.²

»Sij här hwilar jag i Roo Frälst af sorg och werldsligt Buller,
»Wäntar på min ädla Man som nu är af ängsland fuller,
»Tills Gvdh den oss paarat har i en ächta säng tillsamman,
»Fogar oss (i) thenna Graaf och upwächer sidst med gamman.

¹ Ernst Baron Campenhausen Loddiger. Riga 1908.

² Begynnelsebokstäfverna äro tydligen valda med tanke på: Agnes Margareta Gyldenhoff Herr Johan von Campenhausen.

»Här hwijlar den oförljknelige Landzens Crona och sin
 »Slächtz Prydnad och ähra den ogemena Dygderijke Frun
 »Högwählborne Fru Agnes Margareta bohren Frijherrina af
 »Guldenhoff Fru till Mallmöwijk Lindöö Linhoff och giotha-
 »malla Född på Johannesberg wid Westeråhs den 12 Decemb.
 »A[nno] 1653 kl[ockan] 3 om morgonen Trädde uthi Ächten-
 »skap den 24 october A[nno] 1675 om morgonen kl[ockan]
 »3 med Kongl. May. öfwerste för des Österbottens Infanterij
 »Regemente Wälborne Johan von Campenhausen aflat under
 »warande ächtenskap Nyo Söner Nembl[igen] Carl Balthasar,
 »Johannes, Christer Lorentz, Robert Wilhelm, Axel Leonhardt,
 »Gustaf Herman, Jacob Johan, Balthasar och Erich Reinholdt,
 »sampt 2:ne Döttrar Eva Christina och Vendela Margareta
 »von Campenhausen, dödde med odödeligt beröm i Dörpt om
 »morgonen kl[ockan] 3 den 25 Maj 1703, begrofs i Riga den
 »16 Decemb. 1703 kl[ockan] 3 effter middagen och fördes
 »öfwer åth Sverige uthi Junij Månad A[nno] 1704, hwars
 »Siäll Gudh ewinnerl[igen] Frögde.

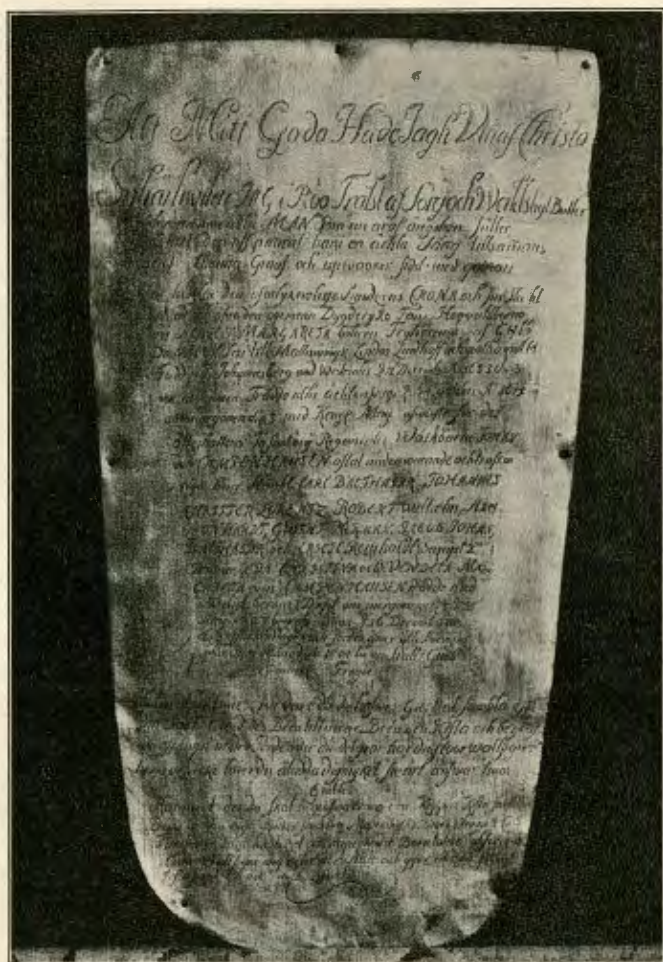
»Min Son tänck på den Edh du hafwer giort at sambla
 »effter din Faders död des Been till mine Been i en Kista
 »och begrafwa oss diupt under Jorden der du det gör har
 »du stoor wällsignel[se] hwar och icke lærer du åladda dig
 »myket swårt answar hoos Gudh.

»Rummet der du skal begrafwa våra i en Koppar Kista
 »samblade Been är den höga Sandåhsen uthi Malmöwijks
 »Biörckhaga 4 c[irc]a 5 Fambnars diup hwilcket och mine
 »andre Barn läbre observera Gudh wällsigne dig och Eder
 »Alla och gifwe eder en sahlig efterfölgd till det ewiga Lijfwet.»

Johan von Campenhausen, fru Agnes Margaretas man, dog
 den 28 februari 1705 i Riga och begrofs därstädes i St. Jacobi
 kyrka. Hennes wädjan förblef sålunda ohörd. Den son, till
 hvilken dessa testamentariska förordnanden voro riktade och hvil-
 ken genom åsidosättande af moderns vilja och edsbrott skulle
 »åladda sig mycket swårt ansvar hos Gud», var utan twifvel den
 andre i ordningen Johannes — den äldste sonen hade tidigt
 skördats af döden och de öfverlefvande voro minderåriga. —
 Denne Johannes gick efter faderns död i polsk tjänst, öfvergaf
 sina faders tro och gifte sig med Marianne Dessieurowna. Hans
 afkomlingar ha sedan fört en tynande tillvaro i Polen!

Som Agnes Margareta Gyldenhoffs ättling i Livland var
 denna grafplåt för mig af största interesse. Efter åtskilliga un-

derhandlingar om förvärfvandet af densamma har jag haft äran att af ecclesiastikministern få mottaga meddelandet att »Hans Maj: Konungen låtit af nämnda grafplåt förfärdiga en kopia». Med skrifvelsen följde en galvanoplastisk afbildning af plåten i Lofö kyrka. Den afbildas här.

Grafplåt från Lofö kyrka.

Ett bref från Andreas Randel

Meddeladt af **Daniel Fryklund**

Brefvet är af följande lydelse:

Linköping d. 28:de Juli 1847.

À tous les cœurs bien
nés, est la patrie chère.

Käraste Broder!

För någon tid sedan, skref jag till vännen Byström i Carlskrona ett bref, hvaruti jag underrättade honom att jag i sällskap med M:elle Fundin skulle emot slutet af nästa månad besöka Carlskrona, i afsigt att derstädes gifva en Dramatisk-Musikalisk Representation. Som jag ej vet huruvida han erhållit mitt bref, tager jag mig friheten vända mig till dig med anhållan att du ville vara god i Din tidning på förhand omnämna ifrågavarande besök, som troligen kommer att inträffa omkring d. 20:de Augusti samt i öfrigt vidtaga förberedande åtgärder för tillstånd att begagna Theatern m. m. som du före företagets framgång anser nödigt. Scener ur Stradella, Lucie och Friskyttan komma att gifvas. En accompagnateur, den unge Norman, medföljer och wi behöfva således bara ett Instrument. Program och bestämd tid, då wi anlända, skall du längre fram erhålla.

Käraste Broder! Wid din välkända välvilja mot artister, beder jag dig göra hvad du kan och framförallt ej blifva ond på Din gamle vän

A. Randel.

P. S. Hellsa vännerna i Carlskrona. Tillåter din tid så gif mig några rader till Svar på Linköping.

Randel var vid den tid, då detta bref skrefs, läraren i violinspelning vid Musikaliska akademiens läroverk. Han var äfven

musikdirektör vid Andra lifgrenadjärregementet, och det var väl såsom sådan han vid denna tid vistades i Linköping. Den i brevet omnämnde Byström är dåvarande kaptenen, sedermera öfverstelöjtnanten Johan Thomas Byström, anförare för Karlskrona musiksällskap, för öfrigt broder till professor Oskar Fredrik Byström.

Wilhelmina Fundin var vid ifrågavarande tid 28 år gammal. Det kan vara af ett visst intresse att se, hvad Karlskrona Weckoblad säger om henne efter konserten (n:r 68): »Demoiselle Wilhelmina Fundin, denna anspråkslösa älskliga sångerska, låt höra sig *här* för första gången uti sångnummer af olika slag och nämna vi t. ex. Arian ur Trollflöjten (Nattens Drottning) och *den* af Lucie så finner man, att hon har utbildat sig i olika skolor och använder hvilken hon behagar. Man hörde i Arian ur Trollflöjten Mozarts skrifna noter, sålunda inga italienska sirater, och hennes föredrag, som har mycken likhet med Jenny Linds, gick till hjertat, emedan det kom från hjertat, hwilket också det allmänna bifallet från publikens sida bäst bewisade. De små Folkwisorna, deribland en Norrsk (Wallwisa) begärdes och sjöngs da capo i Theaterhuset, upptagas med stort bifall.»

Ludvig Norman, 15 år gammal, var redan nu en framstående pianist. Om honom skrives i ofvannämnda nummer af Karlskrona Weckoblad: »Hr Ludvig Norman, förut här känd och värderad såsom skicklig Fortepianospelare, spelade en Concert af Mendelssohn Bartholdig och en Sonat af Beethoven. Norman är endast 15 år gammal, och man kan säga att hela ynglingen är sammansatt af toner. Wore det möjligt för honom att för några år få komma till utlandet och der ännu vidare få utbilda sin talang, så wore det helt säkert att hans namn skulle komma att räknas till de första Fortepianospelares, och äfwen de bästa kompositers.» Denna af recensenten uttryckta önskan gick redan följande år i fullbordan, då Norman började sina studier i Leipzig.

Vi kunna icke med absolut bestämdhet säga, till hvilken brevet är riktadt, då kuvertet är förkommet och intet bestämdt nämnes i brevet om adressaten. Dock är det möjligt att i denna fråga draga sannolikhetsslutsatser. Då det talas om »Din tidning», måste väl brevet vara riktadt till en utgifvare, redaktör eller medarbetare i någon tidning i Karlskrona. Vid denna tid funnos i Karlskrona 2 tidningar: Karlskrona Weckoblad och Najaden. Det är lätt att säga, i hvilken af dessa vi ha att söka adressaten. Najaden innehåller nämligen rörande denna »representation» endast annonser

den 19 och 21 augusti jämte ett omnämnande af konserten den 24 augusti på något öfver 3 rader. Annorlunda är förhållandet i Carlskrona Weckoblad. Här förberedas konserterna dels genom en kort notis den 11 augusti, dels genom en längre den 18, och slutligen recenseras konserten på nära en hel spalt den 25 augusti af märket L., hvarvid hufvudparten ägnas åt Randel. Det ligger då nära till hands att antaga, att Randels »gamle vän» just döljer sig under märket L.

Hvem var då denne L.? I B. Lundstedts Sveriges Periodiska Litteratur I s. 36 omnämnes musikdirektören Wilhelm von Lühmann såsom medarbetare i Carlskrona Weckoblad. Von Lühmann synes jämte Byström ha varit ledare af stadens musiklif, båda stå såsom inbjudare till en konsert, annonserad i Karlskrona Weckoblad för den 21 april 1847, då bland annat en komposition af Randel skulle utföras, och det är den största sannolikhet för att Randel, då Byström tydligtvis icke besvarat hans bref, vändt sig till den andre musikledaren i staden, som i »sin» tidning icke blott »på förhand omnämnt besöket» och »vidtagit förberedande åtgärder för företagets framgång» utan äfven skrivit en längre för Randel synnerligen fördelaktig recension. Att Randel stod väl i Carlskrona Weckoblad, framgår äfven däraf, att då »Wermlänningarne» vid sin premiär i Karlskrona får en synnerligen kylig recension i tidningen 27 mars 1847, det om musiken däremot säges: »Musiken är ypperligt arrangerad af A. Randel.»^{*}

Vid besöket gafs dels en »stor Vocal- och Instrumental-Concert» i Trefaldighetskyrkan lördagen den 21 augusti, dels en »Dramatisk Musikalisk Representation å Theatern» söndagen den 22 augusti. »Najaden» inskränker sig till att säga: »Herr Randels och mamsell Fundins konsert i Lördags och representatio i Söndags bevistades af ett föga talrikt antal personer. Valförtjenta applådissementer gåfvos båda gångerna enhälligt af åhörarne.»

Ur Carlskrona Weckoblads utförliga recension ha vi förut omnämmt, hvad som anfördes rörande Wilhelmina Fundin och Ludvig Norman. Beträffande Randel meddelas några drag ur hans lif. Om Randel såsom violinspelare och kompositör säges följande: »Han föraktar alldeles nutidens wanliga virtuoskram, håller sig till den solida goda skolan och tycker *minst* om att med konststycken *wilja bedraga* det resp. Publikum, hwarföre man också kan säkert antaga att ju mer man hör Randel, dess mer will man

^{*} På förfrågan har redaktör N. Lundh i Karlskrona uppgifvit, att han hört, att von Lühmann såsom musikrecensent i Carlskrona Weckoblad användt signaturen L.

höra honom, hwilket icke är fallet med våra andra såkallade Virtuoser, hwilka endast för *en gång* wäcka intresse för sig och göra derföre bäst uti hwad de göra att hals öfwer hufwud begifwa sig åter härifrån. Hwad angår Hr R. såsom Componist, så är hans förmåga erkänd och berömd af män med insigter och stort ryckte och det är således öfwerflödigt att wi yttra oss häröfwer.»

Recensionen slutar med följande meddelande: »I Måndags reste nämnde personer till Calmar för att der om Thorsdag gifwa en Musikalisk — Dramatisk föreställning.»

Det hvilat öfver detta bref något af det milda och stilla väsende, som utmärkte Randels person (se Kungl. Musikaliska Akademimens Handlingar 1865 s. 39). För visso var det med djup rörelse, som han grep pennan och skref till Karlskrona. Den fattige torpargossen, som en gång kom dit med violinen under armen och där räddades åt konsten och som sedermera i 7 års tid fick sin utbildning i Paris, hvarest han blef förtrogen med franskt språk och franskt tänkesätt, bringar nu, då han nått konstens tinnar, sin fädernebygd en tacksamhetens hyllning, i det han som motto satt en variant af Voltaires ord i Tancrède:

A tous les cœurs bien nés que la patrie est chère!¹

¹ Brevet finnes i författarens autografsamling.

En politisk skämtdikt från riksdagen 1865 af Nils Fredrik Sander

meddelad af T. Säve

Nedanstående hittills otryckta komiska dikt fanns bland framlindne prosten teologie doktor J. A. Säves efterlämnade papper. Enligt uppgift af dr. Säve i lifstiden blef den författad vid riksdagen 1865 af den bekante skalden dåvarande kungl. sekreteraren sedermera kanslirådet N. F. Sander, hvilken vid nämnda riksdag tjänstgjorde såsom notarie i preteståndets kansli. Den torde ännu, ehuru afsedd att blott vara en tillfällighetsdikt vid ett festligt samkväm, hafva ett visst värde för den roande karaktäristik den lämnar af flera af de mera framstående ledamöternas af preteståndet politiska ståndpunkt under riksdagen.

Märkligt är, att författaren kunde i sina verser, då de skrefvos fem veckor före representationsreformens antagande af riksstånden i december 1865, förutsäga det beslut preteståndet skulle komma att fatta — det nämligen att uppskjuta sitt definitiva votum, tills ridderskapet och adelns beslut i representationsfrågan blifvit känt.

De tillagda förtydligande noterna äro gjorda af meddelaren.
Stockholm i april 1916.

* * *

Slaget på Vigrdsslätten.

**Tragikomiskt Epos på heroisk vers, deklameradt vid Högv.
Ståndets »kärleksmåltid» vid Riksdagens början 1865.**

Stränga din harpa på nytt, o Sångmö, du som bestigit,
Helicons prisade berg och den solbeglänsta Parnassen,
Sjung om den vilda blodiga strid, som af vördige fäder
Kämpades ut för sanning och rätt och den qvistiga frågan,
Slaktad tre gånger tre och tre gånger åter på nytt född,
Nu för att väcka bekymmer och sorg eller mod och förhoppning.

Kommen var söndringens tid, då det oförståndiga Ståndet
Skiljt sig i hoparne två, som i tvänne fientliga läger,

Fejade sköldar och slipade svärd med förbittrade sinnen;
 Nemligen de, som svarade Nej, Nej, Nej, och Nehej-san,
 Medan de andra ropade Ja, så det klang uti bergen.
 Sådant tedde sig stolt de nekande fädernas läger,
 Väl forskansadt, med vallar försedt; Och det låg på en kulle,
 Oåtkomlig, befästad med konst och af sjelfva naturen. —
 Stort var kämparnes tal; den käckä falangen från Skåne,
 Lagt sig i Centern och späckat sin front med grofva kanoner.
 Men på den yttersta högern man såg Östgötarnas fotfolk
 Yfvas, och närmast till dem Grenadjer bataljonen från Småland,
 Rustad med matsäck och mod samt förd af den reslige Lundholm¹,
 Krigserfaren och djerf, samt öfvad i Vernamo — slagsmål.
 Icke skall heller förgätas den tropp, som kommit från Uplands
 Bördiga slätt; den var visligen vald och väl exerceerad,
 Räknande främst bland sig den väldige kämpen från Tierp².
 Vidare såg man också de spridda kolonner från Norrlands
 Timmerberöfvade dalar och berg och desslikes från Vermland.
 Vestmanlänningar saknades ej. Men Gottlands beväring,
 Stod i reserven, och där var fältmusiken placerad ³—

Sådant tedde sig stolt de nekande fädernas läger,
 Men på en öppen slätt, de jakande krigarna tältat —
 Löpgraf hade man grävt, och bröstvärn gjort af en vagnborg,
 Vingåkerskärror i mängd och gårdfarihandlares fordon.
 Innanför man såg den frihetsälskande hären
 Breda sig ut på en linie, att så fördölja sitt antal.
 Centern tog han med rätt den grånade hjelten, som förde
 Sörmlands lättbeväpnade tropp⁴; men på yttersta venstern
 Stödde sig Wästgöta-Clerus som förr beslutsamt och mannggrant.
 Ty — så sade en hvar — der skall det gå hett und erskölden,
 Hugg skall man gifva och taga emot, kanonen skall dåna,
 Pilarna flyga som mygg och kulorna regna som hagel.
 Vidare såg man en skara af män, frivilliga skyttar,
 En från Öland till häst⁵, från Söderberke en annan⁶,

¹ Abraham Lundholm, prost och kyrkoherde i Värnamo.

² Henrik Gerhard Lindgren, teol. dr., professor, kontraktsprost och kyrkoherde i Tierp.

³ Anspelning på lektorn, teol. dr. Daniel Söderberg, riksdagsman för Visby stift och känd såsom framstående fiolvirtuos.

⁴ Pehr Erik Ludvig Thyselius, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Nyköpings Östra och Allhelgona församlingar.

⁵ Johan Israel Melén, prost och kyrkoherde i Gärdslösa.

⁶ Axel Eurén, kontraktsprost och kyrkoherde i Söderbärke.

En från Skärstad⁷, jag tror, från Uddevalla en annan⁸,
 Hvilken med gladt förtroende bar det sköna baneret.
 Fladdrande fritt för himmelens vind, bebdådande seger.
 Tyst var i kämparnes rund och äldermannen⁹ tog ordet
 Öppnande hjälmens visir, och han qvad som en brusande bergflod.
 Bröder! det höfves ej mig att tappre mana till mandom;
 Men för att spetsa än mer en pil, fast icke den slö är,
 Frågar jag nu: hvar äro de män, vi väntat till bistånd?
 Hvar är den fryntlige vännen Forssell¹⁰, hvar Jätten från Delsbo¹¹?
 Hvar är Emanuelsson¹² och den oförgätlige Mellqvist¹³,
 Han som med siarens blick den stora frågan betraktat,
 Färdig att bryta en lans med eho, som vågade nalkas?
 Saknad känna vi ock än mer af Schram¹⁴ och Carlander¹⁵.
 Dock jag räknar ej krigarnes mängd, när modet kan segra,
 Framåt är lösen nu! Framåt med förenade krafter!
 Lifvad af Engelbrechts anda jag vill försöka ett kragtag,
 Mötte jag biskopen sjelf från Linköping¹⁶ eller från Strängnäs¹⁷.
 Så han talade nu och vredgad skakade lansen.
 Hetsad med bifallssorl och ett gny af slag uppå sköldar.
 Men på sin gångare tyst satt den onämnbare, den vise
 Fältmarskalken¹⁸. Han red till en höjd och med tuben för ögat
 Kastade långsynt en blick i de nekande fädernas läger. —
 Sångmö, säg hvad han såg! — en anblick hotande dyster,
 Liksom ett åskmoln sticker sig upp, när dagen är klarast.
 Hären var färdig till strid, för fronten Cheferna stodo,
 Hjelmarna lyste som guld; nordstjornor, crachaner och vasar
 Glänste i solens sken, som fästets stjernor om natten
 Bland dem talade nu den mångbepröfvade gamle
 Gubben från Noaks Ark¹⁹, som råkat ankra på höjden; —

⁷ Johan Magnus Almqvist, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Skärstad.

⁸ Gustaf Teodor Ljunggren, prost och kyrkoherde i Uddevalla.

⁹ Gustaf Vilhelm Gumælius, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Örebro.

¹⁰ Johan Erik Forssell, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Thorstuna.

¹¹ Lars Landgren, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Delsbo, sedermera biskop öfver Härnösands stift.

¹² Pehr Jakob Emanuelsson, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Hålestad.

¹³ Lars Niklas Mellqvist, prost och kyrkoherde i Halmstad.

¹⁴ Emanuel Schram, teol. dr., f. d. kontraktsprost och kyrkoherde i Vendel.

¹⁵ Olof Carlander, teol. dr., prost och kyrkoherde i Hofva.

¹⁶ Ebbe Gustaf Bring, biskop öfver Linköpings stift.

¹⁷ Ture Annerstedt, biskop öfver Strängnäs stift.

¹⁸ Fredrik Ferdinand Carlson, ecklesiastikminister representant för kungl. vetenskapsakademien.

¹⁹ Christian Erik Fahlcrantz, biskop öfver Västerås stift.

Visliga råd han kryddade in med spettsiga infall.
 Men för att icke för blindt begynna den svåra bataljen
 Skickades två förståndiga män att speja terengen,
 Doktorn från Madesjö²⁰ och med honom Simtunadrotten²¹.
 Alltså stego de ned från den obetvingliga höjden,
 Sökande skydd vid en grönskande häck — men Simtunadrotten
 Knappt hann tända sin snugga förr än bevingade pilen,
 Sänd af den djerfve Melén²², den kommande sträckte till marken.
 Åter en vingad pil och följeslagaren vände
 Benen i vädret också. Förtälja skall minnet, att dessa
 Voro de första, som skördades nu i den blinda bataljen.
 Fåfångt väntades de i de nekandes läger. Omsider
 Sände man ut två modiga män att söka de gångne,
 Nemligen en theolog från Lundagården²³, en man som
 Icke för svärdshugg blinkade snart och ej fruktade pilar.
 Honom följde också filosofen Sigurd²⁴ från Fyris,
 Klädd i papperspansar, det var den prisade Boströms
 Grundliga philosophem, med bevis att Stånden af evigt
 Voro och skola bestå, som andra förnuftiga väsen.
 Ve Öländningen då och den djerfve ryttaren! Honom
 Fällde Lundensaren ned som stormen en fura på fältet.

Men ur sin vagnborg skyndade fram domprosten i Skara²⁵,
 Likaså doktorn i Mariestad²⁶: och de mötte på jemn mark
 Fiendens första patrull. Ver da? Det är Säve, som frågar.
 Bravo! — svarar då theologen och lyftade svärdet,
 Högg som det höfves i Nord, fast hugget blott träffade skölden.
 Svarade honom igen Mariestadsbornas vördige doktor:
 Eger du ock, såsom ryktet har sagt, en panna af flinta,
 Kommer det kanske till pass, ty jag håller i handen ett eldstål.
 Sade och svängde med kraft den väldiga klubban, och slaget
 Krossade fiendens hjälm, till jorden störtade mannen
 Utan att resa sig mer. Sålunda var detta ett dräpslag.
 Dermed slutades ock filosofens farliga envig,
 Ty af ett oblidt öde han tvangs att gifva sig fången.

²⁰ Anders Sandberg, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Madesjö.

²¹ Karl Fredrik Björkman, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Simtuna.

²² Se not 5.)

²³ Vihelm Flensburg, professor, blifvande biskop öfver Lunds stift.

²⁴ Sigurd Ribbing, professor i Upsala.

²⁵ Anders Fredrik Söndén, teol. dr., domprost i Skara.

²⁶ Johan Adolf Säve, teol. dr., prost och kyrkoherde i Mariestad.

Dock han behandlades mildt. Sondén med vänliga lämpor,
 Bitande bättre än svärd, och med öfvertygelsens värma
 Lärde sin fånge, att Sveriges folk ifrån urminnes tider
 Egt att beskatta sig sjelft. Det har Boström gittat förneka.
 Mellertid blef det buller och larm, trumvirflarne ljödo,
 Ternström²⁷ störtade fram och stötte i sjunde basunen,
 Härarne tågade ut att möta hvarandra på fältet.
 Kastad var tärningen nu. Den käcka falangen från Skåne
 Sköt som fordon Cardell och härjade fiendens leder,
 Sörmlands Skarpskytte-korps gick ock grassatim till väga.
 Håpnande rymde Kansliet, som en fårscock löper på fältet,
 Blott en tacka begynt. Och tidningsmurflarna skrämde,
 Sprungo att gömma sig brådt i ett rum, som icke bör nämnas.
 O hvem kan tälja de slag, som vexlades mellan de tappre?
 Okänd är mången bedrift, ej skådad af främmande ögon.
 Derför af sången ej nämnd — Dock skall det ej glömmas, hur Runsten²⁸
 Talade kull fem hårdiga män, tyvärr av ett misstag
 Två utaf eget parti, men de qvicknade vid när han slutat.
 Krigslist öfvades ock, ty sjökaptanen från Gotttland²⁹
 Lurendrejade in en kanonslup i fiendens löpgraf.
 Skjutande sönder kärror och hjul. Det var skada på fordon.

Grymt fast än ärofullt är krigets blodiga handverk.
 Hjertan skiljer det åt och mången vänskapens blomma
 Sköflas, och vinden förströr de vissna bladen kring stranden.
 Derför är det så ljuft att midt under slagtingens tummel
 Finna ett drag af försoning och frid. Det hände sig så, att
 Dimmor af krutrök insvept allt i ett blånande töcken,
 Men när en lekande vind två synförvillande skyar
 Delade händelsevis, då råkade bispén i Vexjö³⁰
 Bispén från Göthas-Borg³¹, och den sednare talade detta:
 Ser jag en vän eller fiende nu, jag vet ej för visso,
 Dock vill jag räcka min hand långt heldre än låta min klinga
 Korsas ditt hungrande svärd i den mannamördande striden.

²⁷ Johan Ternström, teol. dr., kyrkoherde i Fjälkestad.

²⁸ Jonas Bernhard Runsten, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Sol-lefteå. Uppläste vid representationsdebatten en af honom författad skrift om »Tidsandan», som upptager 34 sidor i preteståndets protokoll.

²⁹ D. Söderberg, se not 3.

³⁰ Herik Gustaf Hultman, biskop öfver Växjö stift.

³¹ Gustaf Daniel Björck, biskop öfver Göteborgs stift.

Sade och räckte sin hand. Och de vände hvarandra förtroligt
 Ryggen och skyndade bort att fäktas, om någon dem anföll;
 Men på den yttersta flygeln alltjemt helt andra principer
 Följdes af Göternas barn. Det var herrliga bragder att skåda!
 Nu med glödande blick som ett rytande lejon i öknen
 Varolaprost³² man såg, ty han vädrade Norrköpingsdoktorn³³.
 Sådant var Ödets beslut, att de möttes omsider på slätten.
 Torquemada! — så talade då välbeväpnade herden:
 Spanien eger ej mer ett kloster, hvi tänker du grunda
 nya kloster i Nord, för af Judar älskade qvinnor³⁴,
 Eller för män, som nämna man skall reservanter för evigt?
 Honom svarade då den lansbepröfvade doktorn:
 Robespierre, är det du, som har röda fjedrar i hjälmens
 Högt uppskrufvade kamm, som tuppen på främmande sophög?
 Vet, jag beklagar dig djupt, men skona dig tänker jag icke.
 Sagdt, och de störtade hop som örnar mötas på fjellen —
 Liftag vankades här — med fötterna plöjde de jorden
 Sparkande grus och stenar omkring. Som brickor i brädspel
 Rasslade vapenskrudarne mot de manliga bröstena,
 Osårbara för pilar och svärd och andra förnuftskäl.
 Mars och Minerva gladde sig då i den höga Olympen,
 Grekernas stenkolsberg, Vulkani nyaste smedja —
 Dock det halp icke så, okufliga voro de båda,
 Ingen blef segrare nu och ingendera blef slagen;
 En gick framåt ett steg och den andre tog steget tillbaka,
 Allt utaf taktiska skäl. Det var vida berömda manövrer.
 Men när den rådige Lindgren såg tilltagande manfall,
 Utan att striden blef slut, han vinkade bispen i Carlstad³⁵,
 Vinkade vice talmannen³⁶ ock, samt talte med skärpa:
 Hvarför offra vi armar och ben och spilla förgäfves
 Krafter, som räkna man bör bland de yppersta krafter i landet?
 Redan jag sagt det förut, fast Rundgren städse vill lägga
 Svärdet i vigternas skål som den innersta tanken i laget.
 Klokare finner jag dock att underhandla — jag säger
 Detta af svaghet ej, men i känsla af styrka och seger,

³² Jakob Otterström, kyrkoherde i Varola.

³³ Claes Herman Rundgren, teol. dr., kontraktsprost och kyrkoherde i Norrköpings S:t Olofs och S:t Johannes församlingar, blifvande biskop öfver Karlstads stift.

³⁴ Rundgren hade vid föregående riksdag yrkat afslag på en kungl. proposition angående giftermål mellan kristne och mosaiska trosbekännare.

³⁵ Anton Niklas Sundberg, biskop öfver Karlstads stift, sedan ärkebiskop.

³⁶ T. Annerstedt, se not 17.

Fast det ser hotande ut och man måste befara en korseld
 Från Citadellet också på den öfversta toppen af berget.
 Så han talade nu bevingade orden och hann ej
 Meningen bringa till punkt förrn fram steg Pater Patratus³⁷
 Hög i sin strålände skrud. En härold äskade tystnad.
 Härarne skilde sig åt. En hvar med spetsande öron
 Stödde sig makligt mot sköld eller lans att lyssna till talet.
 Pater Patratus höjde sin röst och talte med värma:
 Oförståndiga Stånd, hvad yra har fattat ditt sinne?
 Oviss är stridens gång; dess vinst kan icke beräknas,
 Stilla ditt blodiga svärd och stoppa det åter i skidan!
 Tappre och stridbare män, en vapenhvila jag önskar
 Bringa till stånd, till dess att Ridderskapet och Adeln
 Först har fattat beslut i den rikshögavgiftiga frågan³⁸.
 Detta jag föreslår — En hvar må yttra sin mening,
 Fri uti handling och ord, »blott strängt inom lagliga gränser.»
 Tystnad följde härpå. Men fram steg bispen i Carlstad,
 Reslig och stolt som en ek, han talte bevingade orden:
 Bifall ykar jag glad till det nyss framförda förslaget,
 Ty jag förmenar och tror, att Ridderskapet och Adeln
 Städre förtjenar att stå som ett föredöme för andra.
 Hvarje dess vapensköld bär vittne om manliga dåd och
 Trohet mot Konung och land. Det är skäl att striden må sluta³⁹.
 »Här till kan läggas också» — föll prosten Janson⁴⁰ i talet —
 »Armar och ben vi offra ej blott förgäfves i striden,
 Penningar slukar den ock, men jag ryggar för högre bevillning.»
 Alltså slutades fred, ett gny af ljudande sköldar
 Vidt över slätten flög och bekräftade kämparnes bifall,
 Vapnen lade man bort och gick att jorda de fallne:
 Skalderne tågade fram med högstämmt klingande harpor,
 Sjöngo om hvarje bedrift. Den oförtrutne Selander⁴¹
 Rustade till ett kalas för att hedra de prisades minne.
 O hvad under att se i denna stund af förtrollning!
 Åter de reste sig upp de fallne, som alla begråtit,

³⁷ Henrik Reuterdaahl, ärkebiskop och talman.

³⁸ Förslaget härom framställdes först af dr. Sandberg.

³⁹ Att biskop Sundbergs ståndpunkt ej här blivt rätt skizzerad, behöfver ej framhållas.

⁴⁰ Jonas Janzon, kontraktsprost och kyrkoherde i Säby.

⁴¹ Nils Haquin Selander, professor, representant för kungl. vetenskapsakademien.

Doktorn från Madesjö och Melén och Flensburg och andra,
 Doktor Björkman också, men elden i snuggan var slocknad.
 Dock förbittringen dröjde ännu hos mången, ty krigets
 Spår utplånas ej lätt, blott långsamt ärra sig såren.
 Derför att gjuta balsam och tröst i retade sinnen
 Talte man vänliga ord, och Fältmarskalken med rund hand
 Delade ut medaljer åt dem, som hållit sig tapprast.
 Främst för sveda och värk han belönade Lundaprofessorn,
 Fäste en riddareked om hans hals och ett gyllene storkors.
 Just i detsamma Musiken föll in. Kalaset var färdigt:
 Tropparna tågade in i den fästligt smyckade salen,
 Der med strålände blick Tegnér⁴², Selander och Rundgren
 Helsade alla som förr med ord och vänliga handslag,
 Vinet flödade rikt och löste de fängslade tungor,
 Lättade mångt bröst, och det långt hänljudande skrattet
 Klang som ett Eko bland dalar och berg, från klippa till klippa,

Obs. Detta skrefs och deklamerades fem veckor före den
 åsyftade drabbningen i representationsfrågan.

⁴² Esajas Magnus Tegnér, f. d. kontraktsprost och kyrkoherde i Fellingsbro.

Ett bref från latinskalden professor Johan Tranér,

meddeladt af T. Säve

Brefvet, som är karaktäristiskt för Tranér och hans välvilja mot de studerande Upsala, skrefs i mars 1828 till en af seniorerna i Gottlands nation, dåvarande docenten, teologie licentiaten J. A. Säve. Gottlands nation sörjde sin förre kurator, den afhållne unge läkaren doktor Lars Kinberg, hvilken kort förut aflidit, och hade anmodat Tranér att i nationens namn författa en elegie med anledning af Kinbergs bortgång. Tranér var vid denna tid kyrkoherde i Söderköping men uppehöll sig vanligen i Upsala.

* * *

Upsala d. 5 mars 1828

Högärewördige och Höglärde Hr Licentiat!

För att vidare granska den så kallade Elegien öfver vår Kinberg, anhålles, att den, om så lägligt är, kanske medsändes med Budet. Under det jag af sjukdoms förfall är inneliggare torde jag ha bäst rådrum att läsa och återläsa försöket och möjligen upphjelpa det något. Professor Lundwall har dock haft godheten genomöfna det; men återsändt mig det med ingen anmärkning men väl beröm. Så uppmuntrande det senare är, så gagnande hade första varit både för mig sjelf, Nationen, och den Förewigades minne. Är den vänskapsfulla Nationen ännu, såsom jag hört, fast i beslutet att öfverräcka en bortgående vän en äreskänk; så tillåt mig, Gode Hr Licentiat, uppriktigt utbedja mig den nya vänskapen att öppet få, endast oss emellan, sub rosa silentii, tala om saken. Jag har aldrig tålt prejeri. Jag har alltid varit rädd om de Studerandes kassor. Jag går således ingen ny väg, när jag nu talar för den florerande Nationens. Då således Nationen vill nödvändigt ha denna godhet mot mig, så war godh låt den åtföljas af de minsta kostnader, som möjligt. Gud har välsignat mina små bemödanden ända till öfvermått. Jag äger

allt hvad jag i timlig väg behöfver — Likväl har girighet aldrig varit bland mina fel. Äran att ha ett minne af Gothlands Nation är mig dyrbar — jag tillstår det. — Liksom äran att äga sådane från Westgötha och Norrländske Nationerna. Men man bör minnas, att då de senare äro talrike, är den förre fåtalig. Tillåt mig föreslå, om det skall ske, att Nationen ger mig ett honorarium af en förgyld Punschslef med fiskbensskaft. När Bergström (guldsmeden) lefde, tog han 10 Rdr därför för några år sedan. Jag ernade då af honom beställa mig 2:ne till Punnsch och Bischof. Nu om Nationen skänker mig en, så anskaffar jag mig sjelf den andra. Men Nationen måste nödvändigt låta mitt namn inristas deri tillika med sitt. Deruti ligger hela min stolthet. I Söderköping, der som är stor brunns Societet, ärnar jag bjuda sällskapet på Caffée, Thee och litet drickesvaror. Se då vill jag skryta, att Nationerna gifvit mig honorarier. Det torde väl och komma någon brunns-gäst från Gothland. Får jag derföre på piecen *Johanni Tranér Gothlandi*, eller Gothlandica Juventus, inristadt af urmakaren Lagerstrand, då sublimi feriam sidera vertice. Än en gång: det är ej dyrheten och storheten af piecen, utan äran och välviljan, som för mig har värde. Förlåt det ordrika i mitt tal. Med hvad jag menar säger jag. Tyd ej illa. Låt ingen se mitt snack och min öppenhet — Jag är sjuk, skrifver illa; men ärligt — Jag väntar med otålighet att snart få säga professor — är dock före och efter S. H. T.

ödmjukaste tjenare
J. Tranér.

Hahrska släktporträtt från 1700-talet

Af August Hahr

Då genom Personhistorisk tidskrift möjligen upplysningar skulle vinnas om ytterligare porträtt från 1700-talet af medlemmar af släkten Hahr, publiceras härmed trenne miniatyrer i förstorad skala, återgifvande släktmedlemmar från århundradets senaste decennier. Porträtten, som ända från sin tillkomst varit i släktägo, har från en dotterdotter till en af de afbildade öfverlämnats till n. v. ägaren skogsförvaltaren vid Uppsala universitet jägmästaren Alfred Hahr. Med dem ha äfven följt en del släktanteckningar, som även ytterst gå tillbaka till gifvarinnans moder, dotter till den här återgifne brukspatronen *Anders Hahr*. Det är denne, liksom hans yngre broder brukspatronen *Henrik Vilhelm Hahr d. y.*, de båda herrporträtten enligt släkttraditionen skola föreställa. Damporättet är däremot obenämndt, men skall återge en samtida kvinnlig medlem af familjen. Det är allt hvad man vet. Hvilket af herrporträtten, som föreställer *Anders Hahr* och hvilket *Henrik Vilhelm* har hittills ej definitivt kunnat afgöras. Men det vore att hoppas att eventuellt påträffade andra porträtt af samma personer kunde bidra till frågans lösning. Till ett försök till en dylik återkommer jag nedan.

Hvad miniatyrerna som sådana angår är porträttet af den unge mannen i den gustavianska dräkten och puderfrisuren signeradt: *J. A. Gillberg 1786*. De båda andra äro osignerade och odaterade, men att döma af hela deras karaktär böra de uppstått vid 1790-talets midt. Efter sin återkomst från England målade visserligen Gillberg dylika porträtt. Men miniatyrerna kunna dock ha ett annat ursprung, i synnerhet då deras konstnärlighet är vida större. Det är emellertid af intresse att se, af hvilken målerisk hållning dessa bilder äro, jämförda med förstnämnda herrporträttet. De ha den utvecklade miniatyrkonstens toniga kolorism i bjärt kontrast mot den spetspenslighet, sirlighet och detaljerade noggrannhet, som utmärker bilden från 1786. Men

GUSTAVA STENBORG,
gift med Henrik Vilhelm Hahr d. y.

BRUKSPATRONEN ANDERS HAHR

BRUKSPATRONEN HENRIK VILHELM HAHR D. Y.

ej blott det. Herrporträttet från tiden närmare sekelskiftet har lif och karaktär, då vi i den äldre bilden trots konstnärens tekniska möda och den unge mannens onekligen intagande utseende ändå spåra något konventionellt och dockaktigt stelt. Miniaturen visar emellertid hur pass utvecklad Gillberg var vid blott en 17 à 18 års ålder samt är det tidigaste arbete vi känna af hans hand.¹

Miniatyrerna voro exponerade på den konsthistoriska utställningen i Uppsala hösten 1916 och väckte konsthistoricis och porträttkännares uppmärksamhet. Det osignerade herrporträttet, som onekligen är ovanligt lätt och deliciöst måladt, förklarades af en af våra miniatyrkännare, dr Asplund, som ett original af ingen mindre än *Niclas Lafrensen d. y.*, medan dampporträttet antogs vara ett därtill gjordt pendangporträtt af *A. U. Berndes*. Är det förra en Lafrensen, torde det vara en af målarens allra bästa i Sverige omkr. 1795 utförda bilder.

Vi lämna dock tills vidare porträtten för att i stället ägna någon uppmärksamhet åt dem de föreställa och deras släktsförhållanden. Detta bör ju bidraga att ge någon ledtråd dels för finandet af andra porträtt från samma tid af medlemmar af den Hahrska familjen, dels för utrönande af hvilken person hvar och en af de omtalade miniatyrerna återger. Någon närmare konsthistorisk undersökning af dessa bilder är här icke af nöden. De båda afbildade unga herrarna voro söner af superkargören vid Ostindiska Kompaniet brukspatronen *Henrik Vilhelm Hahr d. ä.*, som var äldste son till den från Mecklenburg till Sverige 1715 inflyttade *Henrik Hahr*. Denne stammade från Schorrentin, amtet Neukalen i Mecklenburg-Schwerin, där hans far *Jürgen Hahr*, gift med Eva Westphalen, arrenderade Lütten-Markow, en del af det större godset Markow, »Gross-Markow». Af Jürgens barn kommo tvenne till Ryssland, nämligen sedermera generalmajoren *Flodius Fochim* samt *Herman Hartwig*, hvilken svingade sig upp till en högre ämbetsmannapost som generalinspektör öfver alla ryska lasarett. Men om dessa och deras efterkommande saknas tills vidare närmare upplysningar.

Henriks bana blef den typiske handelsmannens, samt synnerligen framgångsrik. Han kom efter ett par kortare konditioner

¹ *K. Asplund* har i sin studie »Den svenska porträttminiaturens historia» (i Konsthistoriska sällskapets publikation 1916, sid. 92) upptagit ett porträtt af *Landshöfding Lilliehörn* från år 1789, såsom det tidigast kända verket, hvilket det alltså icke är.

till kommerserådet David Hildebrand, blef gift med Anna Kristina Küsel 1723 samt grosshandlare med hufvudsakligen förbindelser på Finland. I förbigående bör nämnas, att ej mindre än fyra af hans döttrar blefvo gifta med finska män.¹ Enligt bouppteckningen ingick i hans efterlämnade förmögenhet bl. a. »ett stenhus mellan Kornhamn och Västerlånggatan å fri och egen grund under nummer 59.»

Den äldste af Henrik Hahrs söner var den ofvannämnde superkargören och brukspatronen Henrik Vilhelm Hahr d. ä. År 1763 gifte han sig med Katharina Magdalena Rothstein, dotter till rådmannen i Stockholm Anders Rothstein. Tillsammans med sin sväger brukspatronen J. D. Wahrendorff² inköpte han och utvidgade Ehrendals bruk i Frustuna socken i Södermanland, hvilket sedermera öfvergick till Hahr ensam. Från hans nedan nämnda broder Jakob öfvergick i hans ägo 1785 Sörby säteri i Torsåkers socken i samma trakt (senare det grefliga Löwenska fideikommisset). Af brukspatronen Antoni Grill förvärfvades Granebergs säteri med underlydande Fastmyra, Pungsund m. m. i Gryts socken i Södermanland. Henrik Vilhelm d. ä. afled 1794, efterlämnande änka och fyra söner. Enligt här citerade släktanteckningar innehade Katharina Rothstein Graneberg till sin död 1825 som därefter blef ett fideikommiss i von Klinckowströmska släkten. Denna gård har enligt samstämmiga uppgifter från Henrik Vilhelm d. ä:s barnbarn jämte Sörby ansetts som ett slags »stamgods». Den var i hvarje fall enligt anteckningarna en koncentrationspunkt för resp. släktmedlemmar, då högtidligare familjetillfällen samlade dem.

Grosshandlaren Henrik Hahrs yngre söner voro *Jakob* († 1785), superkargör vid Ostindiska kompaniet; ägde Sörby i Södermanland (se ofvan),³ *Gottfried* († 1786), apotekare i Stockholm, gift med Kristina Regina Zethelius, *Isak* († 1813), grosshandlare i Göteborg och egendomsägare i Halland samt gift med Anna

¹ *Eva Kristina* med 1:a gången prosten i Hollola Jakob Krook, 2:a gången prosten i Hollola, professorn i Åbo Henrik Hyléen, *Anna Elisabeth* med handlanden och dykerikommissarien Per Hansson Sunn, *Maria Sofia* med lagmannen Jeremias Wallens, *Beata Charlotta* med provinsialläkaren i Tavastehus Karl Fredrik Zandt.

² Gift med Katharinas syster Maria Juliana Rothstein. Af deras döttrar blef Maria Juliana gift med sed. landshöfdingen greve G. F. von Rosen samt Elisabeth Charlotta med sed. presidenten o. generalguvernören frih. E. Ruuth. W. hade från Mecklenburg vid 1700-talets midt öfverflyttat till Sverige och tillhörde en tysk riksfriherrlig ätt, i Sverige 1805 som adlig naturaliserad samt utslocknad 1881. (Jfr. Sv. adelns ättartaflor).

³ Reste 1759 till Kanton, där han i många år vistades, och där han jämte sex andra svenskar fått tillåtelse stifta en loge af Frimurarorden. Äfven Henrik Vilhelm var frimurare, en af de första i Sverige, recipierade i Stockholm 1753.

Elisabeth Arfvidsson († 1831).¹ Då Jakob var ogift och Gottfried och Isak ej efterlämnade några barn, är därför den äldste brodern Henrik Vilhelm Hahr d. ä. den, från hvilken alla medlemmar af den till Sverige inkomna grenen af släkten Hahr härstamma, vare sig de här i landet kvarstannat eller därifrån utflyttat.

Dennes barn voro *Andreas (Anders)*, *Henrik Vilhelm d. y.*, *Jakob d. y.* och *Carl*. Det är denna krets af under 1700-talets senare hälft födda släkrepresentanter, till hvilken våra porträtt återgå. Anders Hahr var född 1764 och gifte sig 1789 med Maria Rahling († 1812), dotter af generalkonsuln Peter Rahling i Helsingör och Anna Maria Reincke. Han har en kortare tid efter faderns död ägt Ehrendals bruk och Sörby, men ägde dessutom Signhildsberg i Håtuna socken i Uppland, som han redan 1790 köpte af öfverstelöjtnanten Per Sjöblad. Egendomen behöll han till 1806, då den försålles till majoren K. F. von Röök. Samtidigt arrenderade han Ultuna kungsgård nära Uppsala hvilket arrende han behöll till 1818. Efter förlusten af sin stora förmögenhet flyttade Anders Hahr till den gamla fädernegården Sörby, som han i flera år synes haft på arrende.

Han afled i hvarje fall i Mariefred 1845,² samt efterlämnade sju då långt i lifvet hunna barn, af hvilka tvenne söner *Otto Vilhelm* och *Theodor* hade öfverflyttat till Riga, dit deras yngste farbroder Carl (se nedan) redan tidigt begifvit sig och där blifvit grosshandlare. Theodor blef grosshandlare och mäklare i Riga samt stor egendomsägare i Lithauen och Kurland (godsens Gedwartz, Hohenberg och Neugut), var gift tre gånger samt afled 1891, efterlämnande många ättlingar, som i Östersjöprovinserna företråda släkten. Äldsta sonen till Anders Hahr var *Andreas Christoffer (Anders)*. Denne kom till Skåne och blef fältkamrer vid Norra Skånska infanteriregementet. Af honom finnas ättlingar dels i Sverige (fåtaligt), dels i Nord-Amerika. Andra söner voro generalkonsuln i Tripolis *Adolf Hahr*, gift med Charlotta von Schéele och af hvilken äfvenledes ättlingar finnas i Nordamerika, löjtnanten och stallmästaren vid Karlberg *Carl Emil Hahr* gift med sin brors svägerska Fredrika von Schéele, samt majoren *August Hahr*, den bekante kartografen (se Nord.

¹ Bouppteckningen efter Anna Elisabeth Arfvidsson finnes bland andra släktens bouppteckningar i afskrift i släktanteckningarna.

² Till bouppteckningen af den ²⁰/8 1845 är fogadt ett Sörby den ²⁰/8 1824 dat. dokument, där den en gång i lifvets solskens lefvande mannen berör sina »vidriga öden» och förklarar allt sitt innehafvande gods tillhöra de för hans väl ömmande kära barnen.

fam. bok), gift med Klara Augusta Westin.² Om denne August Hahrs barn och barnbarn se bl. a. »Svensk släktkalender» (1913 o. senare årg:r). Anders Hahrs dotter *Maria Magdalena* har gjort sig känd som författarinna, blef gift med kamreraren vid Uppsala universitet jur. kand. J. Schensson och afled 1864.

Återstår slutligen att nämna några ord om Henrik Vilhelm d. ä:s öfriga söner. Den *andre* i ordningen, Henrik Vilhelm d. y. blef 1793 gift med Gustafva Stenborg, dotter till expeditionsskriveraren Johan Fredrik Stenborg och brorsdotter till den celebre aktören och operasångaren Carl Stenborg. Brukspatronen Henrik Vilhelms öden och förhållanden känner jag ej närmare. Han uppges varit bosatt i Göteborg, skall enligt Örnbergs »Svenska Ättartal» (1893) aflidit redan 1802, enligt släktanteckningarna 1813. Änkan bodde efter hans död i nyssnämnda stad. Hans äktenskap blef barnlöst.

Den *tredje* sonen var Jakob, som efter att flera år varit löjtnant vid de Mörnerska husarerna 1798 utnämndes till stabskapten vid Karelska fältjägarbatalen, tog afsked 1808 och afled följande år. Han bodde på Graneberg, i vilken egendom han åtminstone måste varit meddelägare. I sitt äktenskap med sin kusin, Anna Sofia Wallens (från Lovisa) hade han tvenne söner, af hvilka den ene efterlämnat ättlingar i Sverige.²

Den *fjärde* sonen, Carl, kom, som redan har omtalats, vid unga år till Riga, där han dog som grosshandlare 1854. Hans äldste son *Henrik Vilhelm (III)*, rysk stabskapten, afled året därpå, och med honom utdog denna ryska gren af släkten. I Östersjöprovinserna är den dock ännu, som redan omtalats, väl representerad genom Theodor Hahrs afkomlingar.

Af ofvanstående framgår alltså, att af brukspatronen Henrik Vilhelm d. ä:s fyra söner endast den äldste, Andreas, och den tredje i ordningen, Jakob, äga ännu lefvande descendenter. — Återgå vi efter denna korta öfversikt till porträtten, torde vi först stanna vid det vackra »indsmigrende» dampporträttet. Säkert kan hon ej vara mer än tjugu à tjugutvå år den unga dam, som så soligt godhjärtat blickar mot oss under den koketta mössan på de svarta lockarna. Då de fyra omtalade bröderna Hahr, Henrik Vilhelms söner, icke ägde någon syster, men porträttet ändock måste stå i nära relation till de båda herrporträtten, föreställande

² Dotter till garfverialdermannen i Stockholm *Jakob Vestin d. ä.* och syster till den kände donatorn med samma namn.

² Örnberg, »Svenska ättartal», IX (1893), s. 216—218.

herrarna Andreas och Henrik Vilhelm i yngre år, ha vi knappast andra personer att gissa på, än Maria Rahling och Gustafva Stenborg. Då emellertid den senare är den yngre af dessa och porträttet tillhör 1790-talet samt dessutom verkar icke så litet teateraktigt och aktrismässigt — Gustafva Stenborg var ju uppfostrad i en dylik miljö — blir man snarare böjd att tro, att det verkligen föreställer denna sköna dam ur den ryktbara Stenborgska teatersläkten, än att det skulle skildra den äldre och ur en helt annan borgarmiljö stammande Maria Rahling, hvars föräldrars porträtt af någon dansk mästare utförda oljemålningar, hvilka den som skrifver dessa rader haft tillfälle studera, för öfrigt icke mycket styrka en dylik förmodan.² Men längre än till ett antagande kunna vi på nu angifna grunder knappast komma.

De båda brukspatronerna Hahr beskrivas i sina yngre dagar som ett par förmögna, eleganta kavaljerer, skymtande förbi oss i tidens bref och memoarer. Porträtten jäfva icke nämnda omdöme. Den unge vackre mannen i den fina gustavianska dräkten och den soignerade frisyren torde vara i början af tjuguårsåldern. När Anders Hahr var född 1764, och porträttet är måladt 1786, är det då intet, som hindrar, att vi här skulle återse dennes drag i yngre år. Säge vi däremot i detsamma Henrik Vilhelm, vore denne endast 16 à 17 år, när miniatyren utfördes.

Det andra porträttet, som visar en ung man i grön rock med röda och gula insättningar i kragen samt med lätt pudradt hår, har en sengustaviansk karaktär och måste ha målats vid midten av 1790-talet. Den afbildade synes till lefnadsåldern vara en 25 à 26 år. Men detta skulle stämma med den 1769 födde Henrik Vilhelms ålder, då hans äldre bror åter vid nämnda tid borde vara för gammal för detta ungdomliga utseende. Till sin allmänna karaktär hör vidare denna vackra bild tillsammans med damporträttet. Ja, det är ej omöjligt, att båda porträtten uppstått ungefär samtidigt, kanske samma år som giftermålet inträffade, d. v. s. 1793.

Genom fyndet af andra porträtt af de nu nämnda personerna eller deras närmaste samtida anförvandter skulle emellertid helt visst säkrare hållpunkter för ett definitivt identifierande vinnas, liksom äfven gränsen för vår porträttkunskap utvidgas rörande

² Nämnda stora oljeporträtt ha ägts av fröken Maria Schensson, hvars farmor var dotter till ofvannämnde Anders Hahr d. ä. Det äges nu af konseln m. m. A. Nordensson och hans hustru, född Olivecrona, hvars mormors föräldrar, de återge.

en känd svensk 1700-tals-familj i efter nutidsmått framskjuten förmögen, social ställning, som dock själf — i likhet med så många andra gjort föga för att bevara sitt minne hos sena efterkommande.

Man får dock det bestämda intrycket af, att den äldre familjens historia bildar ett afslutadt helt. Så blef traditionen bruten, minnena plånades ut, så när som på hvad genom en pietetsfull kvinna bevarades, och ett helt och hållet nytt skede tog vid. Det förgångna förlorade sig allt mer i glömskans töcken.

Majoren Magnus Hanson

Anteckningar af **Oscar Nycander**

Vid utredandet af en ännu talrikt fortlevande släkt Hanson, som härstammar från och bär sitt namn efter den i midten af 1600-talet verksamme komministern i Hvarf och Styra i Östergötland Hans Jonsson Norraeus, kom författarens intresse att i en alldeles särskild grad fästa sig vid en af ättlingarna i 3:dje led, majoren vid amiralitetet Magnus Hanson. Dennes lefnadsöde, som kastade honom från rikedom, berömmelse och kunglig nåd till fångenskap, fattigdom och onåd och så när hade fört honom under bödelns bila, var äfven i hög grad ägnadt att uppehålla forskareintresset vid framletandet ur våra arkiv af de urkunder, som möjliggjorde ett någorlunda tydligt återgifvande af hans skiftesrika lefnad och personlighet.

Född den 25 april 1748 i ett af de förnämligare borgarhemmen i Örebro — där fadern, rådmannen och proviantmästaren Magnus Hanson, synes hafva fört ett efter dåtida måttstock synnerligen yppigt lif — uppväxte Magnus Hanson under mycket goda ekonomiska förhållanden, hvilka gjorde det möjligt för honom att välja sjöofficersyrket till lefnadsbana. Genom sin farbror, kaptenen och lifdrabanten Hans Hasselgren, som var besvägrad med ett flertal högre sjöofficerare, bland andra kaptenlöjtnanten Jacob Psilander, erhöll han äfven mäktiga förespråkare, genom hvilkas inflytande det säkerligen blef en jämförelsevis lätt sak för honom att vinna inträde i kadettskolan i Karlskrona, där han inskrefs vid 14 års ålder år 1762.

Medan han här under vintermånaderna erhöll sin teoretiska utbildning, tjänstgjorde han sommartiden å flottans fartyg. Så deltog han 1764 i en resa till Danzig på kronolastdragaren »Månen», 1765 i 2:ne resor till Gottland på kronogaleoten »Löparen», 1766 på samma båt till London och 1767 i en tur till Riga på »värnbara» kronolastdragaren »Carlshamns Castell». Efter aflagd officersexamen i januari 1768 sökte han och erhöll af Kongl. Amiralitets-Collegium permission att under 3:ne år idka utrikes sjöfart »för

att vidare praktisera den i Kong. Amiralitets Cadette-Corpsen inhämtade teorin». I detta syfte förhörde han sig s. å. i Stockholm som understyrman och konstapel till S:t Ubes i Portugal och följande året i samma egenskap först till Port à Port och därifrån till S:t Ubes. Efter sitt återinträde år 1770 i flottans tjänst blef han af chefsämbetet för Kungl. Amiralitets-kadettkåren kommenderad att bevista sjöexercisen på den af Riksens ständer förordnade eskader, som öfverförde prins Heinrich af Preussen. Sedan han den 4 juli 1771 förgäfvades anhållit hos Kungl. Amiralitetskollegiet om att blifva uppförd på förslaget vid besättandet af en löjtnants ledighet, och då följande året den till tjänsteåren yngre underofficeren Askling blef föreslagen till ledigheten vid galäreskadern i Stockholm efter afidne löjtnanten C. G. Adelsvärd, besvarade han sig öfver förslaget hos Kungl. Maj:t den 7 april 1772 med anhållan om att i stället blifva befordrad. Denna ansökan blef visserligen afslagen, men redan några månader därefter erhöll han den 8 juli 1772 kungl. fullmakt som löjtnant efter D. Kempensköld och den 22 juli fullmakt att vara löjtnant vid galärflottan.

I denna egenskap var han kommenderad som vakthafvande officer på Skeppsholmen vid det tillfälle, då konung Gustaf den 3:dje utförde statskuppen den 19 och 20 augusti 1772, och kom härigenom i tillfälle att vara konungen behjälplig vid revolutionens genomförande. Det dröjde ej heller länge, innan han fick mottaga ett nådigt bevis å konungens tacksamhet, ty redan tre veckor senare den 12 september 1772 blef han vid endast 24 års ålder utnämnd till riddare af Kungl. Svärdsorden. År 1774 kommanderades han som chef på fregatten »Sofia Albertina» med uppdrag att hemföra prinsessan Hedvig Elisabeth Charlotta af Holstein Gottorp till hennes förmålning med hertig Carl, s. m. konung Carl den XIII. Den 25 juni, afseglade fregatten från Wismar, och redan 8 dagar senare, den 3 juli, kunde den höga resenären landstiga vid Erstavik. Först den 7 juli försiggick emellertid det högtidliga intåget sjöledes till Stockholm med en för svenska förhållanden utomordentlig ståt.²

Det följande året deltog han med Kungl. Maj:ts nådigaste tillstånd i en expedition till »Barbariska bukten» med örlogsskeppet »Prins Carl» under kommando af öfverstelöjtnanten v. Stauden.

² Ett majorens sondotter, fröken Louise Hanson tillhörigt blåemaljeradt guldur, som säges hafva blifvit skänkt till majoren Hanson af prinsessan *Sofia Albertina*, torde hafva blifvit honom tilldeladt af prinsessan *Hedvig Elisabeth Charlotta* till minne af öfverfarten till Sverige med fregatten *Sofia Albertina*.

År 1777 kommenderades han som chef på den kungl. jakten »Lovisa Ulrika» med den eskader, som under kommando af generalmajoren Trolle åtföljde konungen vid hans bekanta resa till Petersburg.

Ehuru han således redan som kadett och löjtnant fått sig anförtrödda många om duglighet och förtroende från sina öfverordnades sida vittnande uppdrag, hade dessa dock varit föga inkomstbringande; ty först den 29 april 1778 fick han löjtnants lön, och när han den 30 maj 1781 erhöll transport från Arméns flotta till Amiralitetet och kungl. fullmakt som kapten vid Göteborgs-eskadern, måste han åtnöja sig med sina förutvarande lönevillkor.

Emellertid kom hans transport till örlogsflottan och särskildt hans kommendering till Göteborgs-eskadern att få den allra största betydelse för hans framtida öden, icke endast därigenom, att den medelbart blef anledning till hans sedermera iråkade olycka, utan äfven emedan han under en mångårig tjänstgöring i de västra farvattnen blef fullt förtrogen med det bohuslänska näringslifvet och i synnerhet med det vid denna tid blomstrande sillfisket, hvilket han fick tillfälle att noga lära känna, en förmån, som sedermera, när han frändömts sin tjänst vid kungl. flottan, beredde honom möjlighet att existera och draga försorg om sin talrika familj. Vid sidan om sin tjänst vid flottan hade han nämligen under ett par år varit förordnad som intendent för det bohuslänska sillfisket samt äfven som chef för det västra lotsdistriktet (mot ett årligt arvode af 100 RD:r) och bestridde dessa befattningar, då han den 20 oktober 1788 erhöll kungl. fullmakt som major vid Amiralitetet (i konseljen beslöts, att fullmakten skulle dateras den 15 aug.).

Såsom ett bevis på att Hanson gjort sig känd som en duktig lotsofficer, väl förtrogen med den bohuslänska skärgården och dess många farleder, må anföras, att Kungl. Amiralitetskollegiet den 16 april 1789 hos regeringen gjorde underdånig framställning om att han måtte få biträda öfverstelöjtnanten Törning vid inöfvan-det af en del lotsar, en begäran som dock afslogs på den grund, att Hanson redan vore kominenderad på örlogsflottan. Denna kommendering, som närmast föranledts af det utbrutna kriget med Ryssland, befriade honom ej endast från det ifrågasatta uppdraget med lotsarnas utbildning utan äfven från en del andra arbeten, som ålegat honom som lotschef.

Den 26 maj beordrades han att utgå såsom chef på den med 44 kanoner bestyckade fregatten »Venus», ett af den svenska

flottans bästa och snabbaste fartyg, med uppdrag att kryssa mellan Marstrand och Skagen till skydd för en del Ostindiska kompaniet tillhörande handelsfartyg, hvilka väntades hem från England. Om denna för majoren Hanson så olyckliga seglats berättar hans son kaptenen, s. m. majoren Olof Hanson i brev till den kände författaren, löjtnanten C. F. Ridderstad sålunda:

»Det var redan då känt, att en rysk eskader om 3 linieskepp, 2 fregatter, 1 brigg och 1 kutter passerat sundet och kryssade i Nordsjön. Med anledning häraf begärde nu far att få fördröja sin afresa från Göteborg till dess en annan där under utrustning liggande fregatt Bellona kunde åtfölja, men denna begäran afslogs af amiral Frese, af hvad skäl vet jag ej.

Efter någon kort tids seglats upptäcktes i dagningen och sedan ett tjockt sjömörker började skingras, hela den förenämnda fientliga eskadern, hvilken genast gjorde jakt efter fregatten. Min far, som icke ansåg sig böra inlåta sig i strid med en så öfverlägsen styrka, sökte i förlitande på att fregatten var en bland flottans bäst seglande fartyg undkomma till någon hamn på norska kusten, hvilket ock lyckades. Efter några dagars vistande i Kristianafjorden och ännu mera i skydd af fästningen Agerhus' kanoner trodde han sig, sedan freden var avslutad med Danmark, här fullkomligt säker såsom liggande i neutral hamn, där han enl. all folkrätt och vedertaget bruk sjömakter emellan icke kunde vänta sig att blifva anfallen; detta oaktadt och sedan den ryska eskadern upptäckt honom, uppseglade de lättare eller mindre fartygen och började attackera fregatten, då efter några timmars affär de större fartygen eller linjeskeppen äfven upphunnit och voro redo ge honom, hvad man kallar sina glatta lag. Då enligt hans tanke att rättats vore att icke onödigtvis uppoffra bemanningen och äfven själfva fartyget, hvilket hade blifvit en oundviklig följd, om affären fortsatts, beslöt han att stryka flaggan. Ankommen ombord å det ryska amiralskeppet, hvilket kommenderades af amiral Lechnen (bör heta generalmajor Leschnew), lärar denne erkänt det mot folkrätten stridiga i anfallet, men förklarade han, att hans order gjorde inget undantag, utan att han borde förfölja svenska fartyg och om möjligt äfven bemäktiga sig dem, hvar de kunde anträffas, och detta af skäl, att en rysk fregatt före krigets förklarande blifvit bortsnappad af svenska örlogsmän i finska viken. Olyckligtvis blef min fars beslut att icke låta fienden skjuta både fartyg och folk i sank grunden till hans timliga ofärd, emedan hans beteende blef af höga vederbörande ansedt som förräderi. Ankom-

men till Ryssland fördes han jämte hela besättningen såsom fångar långt ned till Ukraine, därifrån han efter nära 2:ne års fångenskap slutligen hemkom troligen 1791. — — — Om min far före 88 hade stått i något obehagligt spändt förhållande till dåvarande hertigen, sedan Carl d. 13, känner jag icke, men jag minnes af hans berättelse, att han vid hemkomsten från fångenskapen, då han därom anmälde sig, ej fick tala vid hertigen eller dåvarande storamiralen, som genom en adjutant lät säga honom, att hertigen ej ville se eller tala med majoren, förrän han justeficerat sig för sitt förhållande. Häröfver hade min far i något skarpa ordalag gifvit sitt misshag tillkänna, hvilket blifvit till hertigen framfördt, hvarefter min far genast begärde undersökning vid krigsdomstol för att få ådagalägga, att hans åtgöranden icke grundade sig på förräderi hvarken mot konung eller fosterland.»

Denna berättelse styrkes i allt väsentligt af i våra arkiv förvarade handlingar; här må dock tilläggas, att fregatten »Venus» togs redan den 1 juni, således endast fem dagar efter orderns utfärdande, sedan den för att undkomma en rysk eskader, bestående af två linjeskepp, två fregatter och en brigg, inlupit i Färdersvikl, likaså att hans motiv för att hellre öfverlämna fregatten till fienden än att genom fortsatt strid få den fullständigt skjuten i sank var hans fasta öfvertygelse, att danska regeringen skulle lägga beslag på fartyget och återlämna det till Sverige, enär det blifvit kapadt inom danskt sjöterritorium.

Efter fredslutet hemkom Hanson till Stockholm den 9 mars 1791, då han ämnade begifva sig till sin station i Göteborg, men kvarstannade i Stockholm för att öfvervara den undersökning vid Arméns Flottas Krigsrätt angående fregattens eröfrande, som på Hansons egen begäran vidtogs. Vid denna krigsrätt, hvars medlemmar bestodo af officerare, tillhörande Arméns flotta, blef han förklarad oskyldig till fregattens förlust. Härmed åtnöjde sig emellertid icke höga vederbörande, utan målet hänsköts till krigshofrätten, som dömde honom den 16 september »skyldig att mista lifvet för sitt felaktiga förhållande som fregattens chef». Han häktades samma dag och hölls arresterad på Stockholms slott under åtta månaders tid till den 3 april 1792, då — såsom det lyder i Kungl. Maj:ts resolution — det »täcktes Kongl. Maj:t af gunst och nåd Hanson från dödsstraffet förskona, dock skulle han i det ställe undergå den bestraffning, att ifrån sin innevarande tjänst utstrykas samt vara ovärdig att i hvad egenskap som helst någonsin mera tjäna M:st och Kronan. Och som vid sådan

beskaffenhet, Hanson ej mera kunde tillåtas bära Swärds Ordens-tecknet, så uppdrogs till Herr Gref- och Riks-drotsen att sammankalla det härföre vanliga Ordens Capitlet att på öfligt sätt härmed förfara låta».

I sitt ofvannämnda bref till löjtnant Ridderstad framhåller sonen Olof Hanson sin uppfattning, att konung Gustaf III och hertig Carl personligen utöfvat inflytande på krigshofrättens dom, och att hertigens ovilja mot majoren Hanson skulle hafva sin ursprungliga grund i det förhållandet, att fregatten Venus efter införlifvandets med den ryska flottan under ett af sjöslagen vid Svensksund förföljt och nära nog borttagit den jakt, på hvilken de Kungl. Herrarna då voro ombord. Om denna händelse berättar major Hanson själf i bref af d. $^{29}/_3$ 1824 till kamreraren vid Amiralitetspensionskassan sålunda: — — »Jag fogar härtill en förnyad (ansökning) jämte en promemoria i händelse den kan gagna för att gifva någon anledning till misskundsamhet hos vederbörande, hvartill jag kan berätta en anekdot, som troligen enbart orsakat min olycka och som blifvit mig berättad af en öfverste af K:s svite. Då svenska flottan sprang gatlopp i finska viken var K ombord på Amphion men fant à propos att flytta sig på Esplendion, ett annat lustfartyg. Den olyckliga fregatten Venus är i närheten af Amphion som stryker flagg, hvilken åter hissas, sedan fregatten fortsätter kurs efter Esplendion. K (tänkte), som ock allmänt troddes, att fregatten af Amphion fått veta, att K var ombord på Esplendion, blef i det allra sämsta humeur — (oläsligt ord) — på det allra högsta allarmerad, så att alla frugtade, att K skulle taga ett förtvifladt partie, hellre än att äfventyra blifva fången. Men just som nästan allt hopp var ute att undkomma, får fregatten signal att återvända. Någon af sviten igenkände fregatten och förundrade sig att en så snäll seglare kunnat blifva tagen (det syntes förunderligt att en fregatt seglade bättre än en liten jagt) då K skall frågat, om det icke varit Hanson som varit dess Befälhafvare, som bejakats, hvarefter K skall visat sig mycket ond.»

Denna förmodan om anledningen till majorens olycka må nu vara grundad eller ej, en sak står dock fast, att hertigen varit mycket förargad på majoren, och att denne synes hafva blifvit mycket strängt behandlad.

Vid genomläsandet af hithörande handlingar kan man också knappast värja sig för den tanken, att major Hanson fick i viss mån tjäna som syndabock för andras fel och däraf förorsakade förluster eller förtretligheter. Af kaptenen Olof Hansons berättelse

tyckes framgå, att fregatten *Venus* utkommenderades helt ensam, oaktadt det redan var känt, att ryssarna hade en större eskader, kryssande utanför den svenska kusten. Det är äfven anmärkningsvärdt ej mindre, att i den krigshofrätt, som hade att döma Hanson i ett sjömilitärt mål, hade insatts endast tvenne sjöofficerare nämligen öfverstarna vid Kungl. flottan C. Ch. de Frese och Hans Fahlstedt, medan rättens öfriga militära medlemmar utgjordes af hofmän och landtofficerare, nämligen förste stallmästaren hos prinsessan Sofia Albertina Zöge v. Manteuffel, adjutanten vid Drabanterna C. G. v. Dankwardt, öfversten vid änkedrottningens lifregemente H. L. Swedenhjelm samt majoren vid lifdragonerna C. R. Ugglå, än äfven att de två sjöofficerarna, som torde hafva suttit inne med den egentliga sakkunskapen i målet, båda uttalade sig friande. I sin reservation till domen säger öfverste de Frese: »Skulle majoren vikit utur linien, sig undandragit eller gjort något af de fel, som Kongl. Sjöartiklarna 145 och 146 § § omnämna, och hvilka fel äro de gröfsta, en sjöofficer kan begå, emedan de sammanbinda ordresbrott med feghet eller förräderi, så utstaka samma § § tydligen domen. Men när majoren vid detta tillfälle varit ensam befälhafvare, icke felat i manöver och sjömanskap, icke begått ordresbrott, utan efter en ordentligen anställd jagt gifvit sig för en femdubbelt starkare fiende, som omringat honom, (torde han) hafva fullgjort hvad § 143 af sjöreglementet utsätter.»

I en hos Amiralitets-krigsmanskassan i Karlskrona förvarad promemoria rörande förlusten af fregatten och den igångsatta rättegången yttrar sig majoren Hanson sålunda:

»Undertecknad blef 1789 utnämnd chef å Kg. fregatten *Venus*, som i största hast skulle insättas för att kryssa från Göteborg emellan Näset och Marstrand (?). Efter utlöpandet med en alldeles oexercerad, till öfver och underbefäl förhyrd besättning (utom en Capitain) blef fregatten 3:dje dagen därefter, af en fientlig Escadre, af 2:ne skepp af linien, två fregatter och en brigg, jagad, som utsträckt med fördel af vinden, nödgade mig, att nattetid inlöpa i Christianiafjorden, dåvarande i konungens af Danmark Dominium, där jag ankrade i sigte af staden Moss, och trodde mig efter conventionen sjömagter emellan, hafva undvikit krigsteatern och således vara i säkerhet.

Morgonen därpå inlöpte nämnda Escadre, då en fregatt och cuttern började attaque, som efter mitt läge besvarades med några kanonskott, till dess chefskeppet gjorde manœuvre för att hälsa mig med hela sitt lag. För att icke utan ändamål låta crassera

fregatten och döda folket lät jag nedhala K:s flagg, ganska öfvertygad om, att Konungen hade full rättighet, att vid hofvet i Danemark reclamera fregatten, som nödvändigt skulle passera sundet, men blef med hela equipaget krigsfånge.

Fregatten blef ock wärkligen af K. genom Dess Ambassadeur i Köpenhamn, reclaimerad men fåfängt, hvilket likväl bevisar K:s rättighet därtill, och att jag disponerat min retroite ej utan ömtanke att sauvera fregatten.

Efter freden hemkommen, borde jag väl icke underlåta, att till flottans Högste Befälhafvare, dåvarande Hans Kongl. höghet, Hertig Carl, aflämna rapport, men utan att få företräde blef jag genom Dess dåvarande adjutant Baron Palmqvist tillsagd att först visa mig oskyld till fregattens förlust.

Bedragen i mitt sålunda väntade hopp, att genom rapportens öfverlämnande, vinna protection i händelse min oskuld genast kunde uppdagas, blef jag nödsakad begära undersökning som ock Befalltes.

Vid en krigsrätt, som utgjordes af Arméns flottas officerare blef jag, sedan flera af den hemkomna besättningen, underofficerare och gemenskap blifvit hörda, förklarad oskyldig till fregattens förlust.

Icke dess mindre blef i nåder befallt, att min affaire ytterligare skulle undersökas af Krigs-hofrätten, warest närvarande sjöofficerare med Krigsrätten hufvudsakligen instämde, men pluraliteten, sammansatt af Drabant, Dragon och Infanteriofficerare hade till min olycka Kunskaper och förmögenheter, öfver hvad Deras yrken fordrade, tecknade dödsdom som jämväl i Nåder förvandlades med Cassation.

Troligen är jag således den första sjöofficer, som i den civilicerade världen blifvit dömd af sådana Domare. Hanson.»

En annan omständighet, som äfven visar, att Hanson knappast blef behandlad med full rättvisa eller med det undseende, som hans föregående 27-åriga af oförvitligt nit präglade tjänstemannabana kunde påfordra, är det sätt, hvarpå storamiralsämbetet och regeringen, båda företrädde af hertigen, behandlade hans ekonomiska mellanhavande med svenska staten. När han i all hast och man torde kunna säga hufvudlöst kommenderades ut med Venus mot en öfverlägsen fiende, hade han om händer en del allmänna medel, anslagna till olika ändamål. Sålunda stod han i skuld till Amiralitets Inqvarterings och Krigsmans Cassorna för s. k. fjärde parts lotsmedel till ett belopp af 138 RD:r och 16 s., vidare för uppförande af en lotsstuga åt Kungshamnslotsarna 50 RD:r, för

MAJOR MAGNUS HANSON

MINIATYR AF K. G. GILLBERG,
ÄGES AF FRU BRITA NORÉN F. NYCANDER I ÖSTERSUND

utförande af en lotsvisitation 58 RD:r samt för en dykeribesiktning 83 RD:r 19 s. 3 r. eller sammanlagdt 329 RD:r 35 s. 3 r. Då han nu vid affärden från Göteborg i brist på tillgängliga kontanter hos amiralitetskassan därstädes endast hade utfått 1,550 RD:r af det belopp, 4,719 RD:r 30 s. 3 r., som utanordnats för expeditionen med Venus, men samtidigt erhållit order om att proviantera för fyra månader och härför utbetalt 496 RD:r 34 s. 4 r. utöfver det af honom för expeditionen uppburna beloppet, hade han härvid nödgats använda ofvannämnda för andra ändamål afsedda belopp, övertygad om att få sina öfverskjutande utgifter betäckta af det för expeditionen anslagna beloppet.

När han så efter återkomsten till Sverige ej kunde redovisa för sina utgifter för Venus med företeende af kvittenser, emedan dessa jämte öfriga skeppshandlingar blifvit reglementsenligt förstörda före fregattens öfverlämnande, godkändes icke de af honom gjorda utbetalningarna, utan ålades han genom Kungl. Maj:ts resolution den 1 september 1794 att till de olika kassorna återbära de av honom uppburna medlen med undantag af de för lotsvisitationen afsedda 58 RD:r, hvilka afskrefvos, enär en sådan förrättning efter kriget blifvit verkställd, och någon ny visitation ej på flera år ansågs nödvändig. Likaledes afslogs af regeringen den 16 febr. 1795 en af Hanson gjord ansökan om att Kungl. Maj:t ville betala de skulder, hvilka han under fångenskapen i Ryssland måst åsamka sig för att kunna skaffa upphålle åt sig och sina medfångar. Trots det att Hanson i sin ansökning hänvisade till under rättegången afgifna vittnesmål, enligt hvilka han för de svenska fångarna gjort allt, hvad som stått i hans förmåga för att frälsa dem från hunger och elände — af officerarna återkommo endast fänriken Edberg, medan de öfriga, kaptenen Tulin och löjtnanterna Santesson och Albers dukat under i fångenskapen — förklarade sig hertig Carl enligt rådsprotokollets ordalydelse icke kunna till den underdåniga ansökningen lämna nådigt bifall. Slutligen afslogs på samma sätt en af Hanson gjord underdånig ansökan att få i öfverensstämmelse med eljest vanligt bruk, tillgodoräkna sig helt dagtraktamente under den tid, han i och för rannsakningen var tvungen att uppehålla sig i Stockholm, innan domen föll, samt halft dagtraktamente under de 8 månader, hvilka han därefter tillbragte såsom arresterad, innan krigshofrättens dom blef underställd Kungl. Maj:t och han benådad till lifvet, men med tjänstens förlust. Det belopp, som på sådant sätt skulle kunnat tillerkännas Hanson, uppgick till endast 195 RD:r 16 s., och hade

majoren ämnat använda denna summa till återbetalning af ett lån å 150 RD:r, som han under rättegången i Stockholm upptagit hos Amiralitets- krigsmanskassan med borgen af sin broder Carl Hansson och af grosshandlaren Åkerman i Stockholm, för att skaffa medel till sin familjs uppehälle. Att alla dessa till synes väl berättigade kraf blefvo af hertigen tillbakavisade, tyder på att hertigens handlingssätt mot majoren Hanson mera var förestafvadt af personligt groll än af objektiv rättvisa.

Ett af hufvudskälen, hvarpå anklagelsen mot Hansson grundades, hvilket dock af krigshofrätten underkändes, var att han uraktlåtit att söka undkomma till Nordsjön. Det synes dock vara mycket ovisst, huruvida en sådan åtgärd varit klokare än den af honom valda att söka uppnå en neutral hamn, en utväg som ju ofta med fördel anlåtats äfven inom moderna sjökrig. Hanssons uppfattning, att han i den neutrala hamnen vore fullt säker, kunde han grunda på Kungl. Maj:ts nådiga reglemente af d. 8 juli 1788, Artikel 1, angående fientliga fartyg, som borde uppbringas, hvars 1:sta paragraf lyder: »Fienden tillhöriga Krigsskepp, Kapare eller Comissfarare, Handelsskepp och farkoster af alla slag uppbringas på theas egne Redder, i öppna sjön och wid andra kuster, dock icke närmare Neutral wall, än på et afstånd af en sjö-mil, eller en femtondedels grad, från närmast bebodde strand, ware sig ö eller fastland, (än) mindre under Neutral Fästning eller Neutral Hamn.» Hansons åsikt var därföre väl motiverad; att den äfven öfverensstämde med gängse åskådning, framgår på det mest öfvertygande sätt af följande brevväxling mellan hertigen och hans gemål. Hertigen skrifver nämligen från Karlskrona den 10 juni 1789: »Ni har utan tvifvel redan hört talas om den ojämna strid som en af våra fregatter haft att utstå invid Norska kusten emot tvenne ryska skepp. Jag har härom afgifvit en rapport till regeringen samt underrättat Sprengtporten, som helt visst tillsammans med Elliot kommer att ställa till mycket wäsen i Köpenhamn. Denna tilldragelse, som visserligen till en början kan förefalla obehaglig, då vi förlorat en af våra bästa fregatter, kan dock blifva af särdeles stor betydelse i politiken, och jag väntar mig mycket utaf denna olycka. Som denna sak berör neutraliteten, kommer man antingen att till oss återlämna fregatten eller också nödgas Danmark förklara sig för eller emot oss; i första fallet kunna vi vara trygga från det hållet, och i det andra hafva vi en engelsk flotta på 22 segel, som ligger förankrad uti Temsens mynning, en nyhet som blifvit mig i dag meddelad af en engelsk kapten »

Hertiginnan skrifver till hertigen d. 12 juni:

»Som man härstädes påstår, att den senast tagna fregatten blifvit uppbringad emot alla krigets lagar, då den höll sig invid norska kusten och hade dansk lots ombord, antager man, att detta skall gifva anledning till rättgång, som lätteligen kan framkalla ett fredsbrott mellan Danmark och Sverige.»

I samma anda skrifver Rutger Fredrik Hochschild i sina memoarer, del II, sida 13: »Juni 8. Vid kusten af Norge hafva 2:ne ryska skepp borttagit vår fregatt Venus, kommenderad af Kapten Hanson om 44 kanoner och 300 mans besättning samt kopparförhydd. Fäktningen har varat i 2:ne timmar, och som den skedde under norska vällen, så kommer detta att gifva anledning till komplikationer med danska regeringen.»

Att major Hanson själf var af den uppfattningen, att han vid fregattens öfverlämnande uppfyllt sin plikt efter bästa förmåga, bevisas däraf, att han själf anhöll om den mot honom igångsatta rättgången, öfvertygad som han var, att densamma skulle ådaga-lägga hans oskuld. Utgången af densamma drabbade honom därför så mycket hårdare, och om han äfven blef fullständigt frikänd från anklagelsen om förräderi samt benådad till lifvet, blef dock minnet af hans olycka för honom en ständig anledning till djup sorg och grämselse.

Efter den slutgiltiga domens afkunnande, hvarigenom han frändömdes sina befattningar i statens tjänst, återvände Hanson till Bohuslän, där han ägnade sina krafter under återstoden af sin lefnad åt en af västra Sveriges viktigaste näringsgrenar, det vid denna tidsperiod i flor stående sillfisket med närstående industrier. Han bosatte sig i Marstrand, där han år 1794 genom kontrakt med Kungl. Maj:t och kronan fick på sig öfvelåten nyttjanderätten till Hedvigsholmen och äganderätten till därvarande kronoväderkvarn och mjölnarhus, anlade silsalteri och trankokeri samt synes hafva bedrifvit en ganska vidlyftig affärsverksamhet, hvilken lämnade honom tillräcklig afkastning för att kunna lifnära sig själf och sin stora familj. Några besparingar torde han dock icke hafva gjort, ty när han vid 82 års ålder slutade sin händelserika och i flera afseenden bekymmerfyllda lefnad, utgjorde boets tillgångar enligt bouppteckning af den 22 febr. 1831, intagen i Flundre härads dombok d. 16 mars s. å., endast obetydligt öfver 60 RD:r B:co.

År 1823 anhöll han hos Amiralitets-krigsmanskassan om besked, huruvida hans hustru efter hans död kunde förvänta den pension, hvartill hon varit berättigad, därest han ej blifvit tjänsten

frändömd. Denna anhållan öfverlämnades till regeringen, som den 3 juni 1824 resolverade, att Kungl. Maj:t skulle meddela sitt beslut, då den af Hanson ifrågasatta händelsen inträffade.

Efter hans död inlämnade änkan på grund af denna resolution den 23 juni 1831 till regeringen en anhållan om pension, hvari hon bland annat säger: »Af underdånigst bilagde Boupp-teckning och Protokollsutdrag tackes Eders Kungl. Maj:t i Nåder inhämta, att min aflidne man bortgått i ett alldeles utblottadt tillstånd, utan att till min och mina fyra oförsörjda Döttrars bergning efterlämna någon Egendom. När jag alltså af tryckande behof är föranlåten att i djupaste underdånighet utbedja den Nådiga pröfning af min Mans i listiden gjorda ansökning, som Eders Kongl. Maj:t tackts i nåder sig förbehålla vid min Mans bortgång med döden, vågar jag stödja mitt underdåniga hopp om en lycklig utgång på Eders Kongl. Maj:t Faderliga hägn öfver en wärnlös Enka med en talrik oförsörjd omgifning, och anhåller underdånigst att warda hugnad med det Gratial utur Amiralitets Krigs Mans Cassan, som Eders Kongl. Maj:t kan i nåder finna godt att för mig bestämma.» Denna fru Hansons ansökan beviljades, och erhöll hon enligt kungl. bref af den ²⁹/₄ 1834 ett årligt gratial af 60 riksdaler fr. o. m. oktober 1833, hvilket efter hennes död öfvergick till döttrarna Elisabeth, Magna och Brita.

Af allt att döma synes majoren Hanson hafva varit en mycket begåfvad och rättskaffens man med en ädel och fin karaktär. Detta framgår ej endast af de skrivelser af hans hand, som ännu finnas i behåll, utan äfven af den omständigheten, att flera af hans handlingar, för hvilka han sedermera fick svärligen sota, tydligen förestafvats af hänsyn och omtanke för andras välfärd.

Det var säkerligen hänsynen till den talrika besättningen, som jämte hoppet att genom Danmark kunna reklamera Venus, förmådde honom att stryka flaggan, innan fregatten blifvit fullständigt skjuten i sank; det var lika tydligt hänsynen till den fångna och i största nöd befintliga besättningen, som förmådde honom att i eget namn upplåna penningar i Ryssland för att kunna lindra de fångnas belägenhet, och det var slutligen hänsynen till sina ryska långifvare, som förmådde honom att hos svenska regeringen i den mest själfförödmjukande form anhålla om att dessa skulder måtte af svenska staten betalas. I denna anhållan säger han, att han af general de Zoritz i staten Selow upplånat 500 rubel och af generalskan Elisabeth de Perret i Kremenschoug 1,160 rubel, hvilka lämnats »af ädelmod att aftorka olyckligas tårar samt rädda

trogna svenska krigsmän, hvilkas nöd ej kunnat undfalla så upplyste människjors uppmärksamhet» och han tillägger: »Och skulle därför icke jag, som af desse personers förhållande högaktar deras tänkesätt, brinna av längtan, at deras penningar måtte återfalla i deras händer.» För att beveka regeringen säger han: »Jag har mistat tjensten och är afklädd all värdighet, och jag har såsom en odögse Tjänare utan tvifvel sådant förtjänt; men då Konungens nåd . . . åter införlifvat mig med samfundet . . . skulle denna så oskattbara mildhet ju förlora sin öma afsikt och jag, icke blott jag utan en aldeles oskyldig hustru och barn, blifva ämnen för andras betungande, lifvet en tryckande börda för mig själf . . . om vid mitt ånyo danande i samlefnaden jag är öfverhöjd af skuld och pretentioner, som hvarken af mig kunna godtgöras eller förklaras.»

Att Hanson var en nobel man, därom vittnar äfven den omständigheten, att han under sin tjänstemannabana vann en mycket snabb befordran, som endast sällan då för tiden kom en ofrälse och fattig man till del. Det bestyrkes äfven af Ridderstads uttalande i sitt bref till sonen Olof Hanson, att han af majorens samtida hört honom skildras på det mest fördelaktiga sätt, och det bekräftas slutligen äfven däraf, att hans föräldralösa brorsbarn under en tid, då han säkerligen hade svårt att försörja sin egen talrika familj, hos honom funno en fristad och säkerligen äfven ett kärleksfullt hem.

Om hans goda hjärta talar äfven följande af hans dotter Charlotta Nycander meddelade episod från hennes ungdom:

Tidigt en morgon, medan ännu husets folk sof, satt majoren vid fönstret i sitt rum och betraktade sin trädgård, då han fick se, huru en främmande kvinna kom in genom grinden och skattade hans trädgårdsland. När hon sedan aflägsnade sig med sitt förkläde, fylldt med allehanda trädgårdsalster, och lät grinden stå öppen, ropade han åt henne, att hon skulle stänga densamma på det ej kreaturen skulle komma in och göra skada å trädgårdslanden.

När han sedermera berättade händelsen för de sina och blet åtspord, hvarföre han icke lika gärna hindrat kvinnan från att begå stölden, skall han hafva svarat, att han ej velat det, enär hon möjligen kunde hafva små barn, som hungrade.

Han dog den 29 nov. 1830 på Åsbräcka hos sin måg Carl Axel Nycander och begrofs, liksom äfven hustrun, i den Nycanderska familjegravven på Åsbräcka kyrkogård.

Personhistorisk litteratur

Patron Carl. Några anteckningar om Bengt Gustaf Geijer d. ä. och hans söner. Meddelade af *Lotten Dahlgren*.

Det är väl nu ett decennium sedan Lotten Dahlgrens första Värmlandsbok, Ransäter, gafs åt den för släktminnen intresserade allmänheten. Denna allmänhet har under årens lopp blifvit större och större. Nu läses en bok från Geijers och Tegnér's ungdomsland med all den förväntansfulla kärlek vi känna inför herrgårdsarkivens gömmor.

Det är det gamla Geijerska släktbruket, Uddeholm, som blir medelpunkten för de skildringar, som Lotten Dahlgren, med stöd af »Patron Carls» dagboksanteckningar på ett lefvande sätt skildrar i sin nya bok. Den Geijerska Uddeholmsgrenens stamfar, som för öfrigt oriktigt kallas för »Geijerska ättens stamfar», herr Bengt Gustaf lämnar i en pergamentsinbunden dagbok från 1700-talets början några korta anteckningar om sitt lif. Brukspatronen på Uddeholm var en handlingens man, förkofrade godset och bruket och förordnade i sitt testamente, att bruksegendomen skulle gå som ett slags släktfideikommiss »i alla tider». Att denna förordning var svår att genomföra är ju klart, och man ser också hur den ena efter den andra af de tol. barnen lösa ut sig ur bolaget. På detta sätt kom sonen Jan Gustaf, Erik Gustaf Geijers farfar, att inköpa Ransäter och bosätta sig där, efter att ha öfverlämnat disponentsysslan på Uddeholm till brodern Emanuel. Den ene brodern efter den andra drager ut och in i den stora byggnaden med de kalla och okomfortabla salarna. Flera af bröderna ha gjort egenhändiga dagboksanteckningar, men det centrala i boken är »Patron Carls» originella och oesterhärmliga utgjutelser. »På den knaggliga, af oändliga backar afbrutna vägen mellan älfaldsbruket i Värmland, kommer en man i schäs skumpande». Så brukade herr Carl Fredrik Geijer, Uddeholms gårdsfogde, färdas. Han, som allmänt kallades »Patron Carl», och tillbringade sin mästa tid på landsvägarna i tjänsteärenden eller på väg till kalas och fester på herrgårdarna. Under dessa milslånga resor hade han god tid att fundera öfver lifvet och dess vedervärdigheter, öfver »himlafenomenen, kungörelser, regler och råd om bergsbruk, landtbruk, matrecept, bondbrollop». Med sitt omisskännliga sinne för humor skildrar Lotten Dahlgren patron Carl i alla olika situationer, sorgliga och glada. Allt har han anförtrött åt dagboken, som tycks ha blifvit den gamle ungarlens enda förtrogna. Vid sidan af »patron Carl» skymta medlemmar af den Geijerska släkten,

präktiga husfruar, ungdom och gamla original, tecknade efter ännu i Vermland levande släkttraditioner.

Från den gård — Ribbingsfors, som för öfrigt ännu är i släktens ägo — stamma porträttet af patron Carls äldre bror Bengt Gustaf och handteckningarna, framställande rumsinteriorer från Ribbingsfors med »hofsektern» själf och hans fru. Särskildt må framhållas Erik Gustaf Geijers dråpliga pennritning af patron Carl i landtlig 1700-talsdräkt. En släktafla öfver Geijerska släkten och ett namnregister underlättar läsandet af boken.

L. St—ck.

Ur ett gammalt arkiv. Utdrag gjorda af *L. L. Lorichs*.

Detta lilla häfte på knappt 90 sidor innehåller i all sin anspråkslöshet värdefulla bref hvilka belysa förhållandena på det gamla, numera nedlagda bruket Nyhammar i Vestmanland.

Bruket ägdes i början af 1700-talet af Anders Julin, gift med Christina Remmer, som var änka efter Anna Schrymsieus son i det första giftet, Jacob Strangh. Kring de båda kvinnornas brefväxling knyter sig det största intresset. Mest är det affärer som afhandlas mellan »ungmor» och hennes svärmor, men allt emellanåt komma tidsbilder fram som belysa de snäva förhållandena under den stora ofredens dagar. Det klagas öfver de svåra pålagorna, »spispängar, bakugnsängar och boskapsängar», så att fru Anna tycker sig leva »i världens sista tidh». Många bref skrivas också till Anders Julin från fru Anna. I dessa bref framkommer tydligt hvilket förtroende fru Anna hade för sin sonhustrus andra man och hvilket anseende han för öfrigt tillvunnit sig i hela orten. Hans son Peter flyttade vid föräldrarnas samma år timade död till Bernshammars bruk, hvilket numera tillhör herr L. L. Lorichs, och där förvaras äfven de af honom utgifna breffen.

L. St—ck.

Armfeltarna på Hunnerstad och deras närmaste. Historien om en släkt och en gård af *Ada Rydström*.

»Detta är historien om en gammal smålandsgård, säregen och vacker, själfvull i sin originalitet och sina gamla minnen.» Så karaktäriserar förf. i första kapitlet bokens mening. Och fastän hvarje sida handlar om Armfeltarna, led efter led, ligger där dock en underton, som aldrig släppes. Det är gården, Hunnerstad, som liksom leder Armfeltarnas öden. Hvad skulle Beata Maria von Kothens barn varit utan Hunnerstad. Lösryckta blad utan sammanhang, vissnade grenar på släktens stora träd. Nu sammanhållas de alla af kärleken till Hunnerstad, denna kärlek som bildar deras lifsåskådning, så att den ryktbare Gustaf Mauritz Armfelt under sitt oroliga lif känner liksom en hvila i vänskapen med dessa i ordets bästa mening rotfästa fränder.

Det måste framhållas, att hans bref till Ulla Armfelt ha något tilldragande, något af det snille som man vant sig vid att vilja finna hos denne kvinnotjusare. Man skulle nästan önskat, att dessa bref fått tala för sig själfva, oafkortade. Ulla Armfelts bror Axel med sina pigamourer är en präktig tidstyp, och genom brefven från hans trogna väninna Annette Vifstrand, hvilka i sitt slag äro sällsynta, få vi en inblick äfven i den andra partens känslor.

Med tillfredsställelse återfinner man i Armfeltarna på Hunnerstad samma medryckande lif i skildringen, som förf. vant oss vid i sina böcker om Tjust.

Boken prydes af ett flertal porträtt af släkten Armfelt, af herrgårdsbilder och reproduktioner af bref, hvilka äro af stort personhistoriskt intresse. Då personregister saknas, sätter man desto större värde på den utförliga stamtaflan öfver Armfeltska släkten.

L. St—ck.

Kort handbok i svensk släktforskning. Af Johan Wretman. Stockholm 1916. 83 s.

Såsom bekant intager Tyskland obestridligt den ledande ställningen på den genealogiska litteraturens område. Det ena tyska genealogiska arbetet utkommer efter det andra och bland dessa har under loppet af de sista tjugu åren en rad af utmärkta och redan oundgängliga handböcker sett dagen, såsom Heydenreich »Handbuch der praktischen Genealogie», O. Lorenz, »Lehrbuch der gesamten wissenschaftlichen Genealogie», O. Forst-Bataglia »Genealogie,» för att nu nämna några af de bästa. Äfven hos oss har intresset för genealogien under de senaste årtiondena på ett glädjande sätt stigit, men vi hafva dock ända till för kort tid sedan varit i saknad af en svensk handbok i släktforskning. Det har blifvit rådman J. Wretman förunnadt att genom sin nyligen utgifna bok med ofvanstående titel afhjälpa denna brist. En resumé af innehållet i detta förstlingsarbete torde här vara på sin plats.

I en sammanträngd, praktisk framställning ger förf. en klar öfversigt af genealogiens vägar samt upplysning om dess mål och medel och den utveckling denna vetenskap hittills nått hos oss. Visserligen märker man, synnerligast i bokens senare del, där förf. behandlar släktkunskapen, huru de ofvannämnda tyska förebilderna påverkat förf:s framställning, men det från dessa hemtade materialet är dock fullt själfständigt återgifvet och med stor urskillning tillämpad på svenska förhållanden. Efter en inledning om släktens betydelse utreder förf. i första kap. släktvetenskapens begrepp, ställning till öfriga vetenskaper och indelning, samt öfvergår i det andra till släktkunskapens källor, hvilka han behandlar i dess tre hufvudslag, mundig tradition, skrifter och minnesmärken. Detta kapitel vittnar om förf:s stora förtrogenhet med de olika källorna och är af synnerligt stort värde för alla släktforskare. En del smärre misstag skulle dock kunna påvisas. Jag erinrar endast om att bouppteckningarna i Stockholms rådhusarkiv börja redan 1598,

men hittas redan dessförinnan spridda i tänkeböckerna liksom äfven senare intill 1667, då den bundna sviten vidtager, att mantalslängdernas föregångare, skotteböckerna, finnas för Stockholm med luckor fram till 1636 och att mantalslängderna för nämnda stad börja på 1580-talet samt finnas för 1620, 1650, 1652, 1676, 1711, 1730, 1755, 1760 och så hvar tionde år till 1830, hvarefter sviten är komplett (förvaras i stadens arkiv). Som bihang till detta kapitel lämnas några kortfattade upplysningar om de förnämsta arkiven i Sverige. Med de två följande kapitlen om Släktskap och om Släktvetenskapens rättsliga användning, i hvilken den framstående juristen-författaren får anledning att djupare gå in på tillhörande juridiska förhållanden, avslutas behandlingen af den ena af genealogiens hufvuddelar, släktforskningen, hvarefter förf. öfvergår till genealogiens andra hufvuddel, släktkunskapen. I femte kapitlet omnämnas de former, hvari släktforskningens resultat affattas, hvarefter förf. i följande kapitel redogör för de olika tyska systemen för uppställande af antaflor samt utvecklar begreppen anförlust och anförskjutning. Sjunde och åttonde kapitlen behandla stamtafla och ättartafla, hvarvid bl. a. redogöres för de olika beteckningssätt, som kommit till användning i våra genealogiska uppslagsböcker och andra arbeten, samt här ledda former af släktafla. Afslutningskapitlet ägnas åt stam- och släktböcker, släktarkiv samt släkthistoria, »kronan på släktvetenskapens arbete».

Rådman Wretmans lilla handbok, som alltigenom präglas af sin förf:s nobla tänkesätt, kan på det varmaste rekommenderas till en hvar intresserad, som med full förtröstan kan taga sin tillflykt till denna ledtråd i genealogien till dess den handbok i svensk släktforskning, som för närvarande planeras af annan hand, utkommer och hvilken vi hafva rätt att motse med de största förväntningar.

Gustaf Elgenstierna.

Gunnar Wennerberg. Bref och minnen samlade och sammanbundna af *Signe Taube* född *Wennerberg*. Tredje delen. Hugo Gebers förlag. Stockholm 1916.

I och med utgifvande af tredje delen af arbetet om Gunnar Wennerberg har ett af de senare årens märkligare minnesteckningar öfver svenska män afslutats.

Då förf. konsekvent sökt följa den kronologiska indelningen — naturligen med iakttagande af de nödiga öfvergångarna — beteckna alltså verkets trenne delar lika många åldersskeden i den skildrades lif: ungdom, medelålder, ålderdom. Då de tvenne första delarna af boken om Wennerberg redan anmälts i denna tidskrift, får jag härmed inkränka mig till ett kortare omnämnande af slutvolymen.

Denna volym inledes med Wennerbergs inträde våren 1870 såsom ecklesiastikminister i den Adlercreutzska ministären. Under arbetets fortgång får man följa den offentlige mannen på hans bana, d. v. s. Wennerberg såsom statsråd, under hans tvenne statsrådsperioder, såsom riksdagsman, landshöfding, och inom andra områden af hans publika

verksamhet. I egenskap af politiker kan han väl betecknas som mannen stående »öfver partierna», en ståndpunkt möjligare på hans tid än i vår med dess tillspetsade partigrupperingar. Han var på en gång liberal och konservativ. Hans verksamma deltagande i 1870- och 1880-talens sociala omdaningsarbete, hans glödande nit för ett förbättradt försvarsväsen, hans uppträdande i den öfvervägande efter radikala principer utstakade läroverksreformen, allt präglar en frisinad riktning, hvilken åter igen motväges af hans protektionistiska tendenser och den i viss mån ortodoxa uppfattning han ådagalade i religiösa frågor.

Men af en skaldenatur som Wennerberg begär man knappast konskvens i politiska ämnen. Hos en man af en sådan läggning blir politiken mindre en partisak, än en strid för idéer, och måhända har minnestecknarinnan rätt, då hon genom citat ur riksdagsprotokollen, där man finner så många lysande prof på Wennerbergs vältalighet bokförda, gör sig till tolk för den meningen, att han fått på sin lott att införa poesien i politikens värld.

Ehuru förf. tydligen nedlagt mycken omsorg på försöket att ur riksdagshandlingar och andra till hands stående offentliga papper, utforma bilden af statsmannen och politikern, har hon onekligen lyckats bäst i det som varit hennes arbetes hufvudändamål: framställningen af Wennerberg som människa. Här har hon som grundval för sin teckning kunnat lägga en rik samling af familjebref samt en dotters af varm känsla inspirerade personliga intryck. Mången vacker familjetafel med fadern som medelpunkt har hon också frammanat från det Wennerbergsska hemmet i Vexjö landshöfdingresidens och i Stockholm, och i samband härmed återuppväckes ekot af det som alltid utgjort grundackordet i Wennerbergs väsen: musiken. Under hans lefnadskväll blef tondiktning liksom i ungdomen hans käraste sysselsättning, koncentrerad kring den andliga musiken, en konstart som genom »Gluntarnes» skapare som en kontrastverkan till den glada studentsången alltid med förkärlek idkat.

Slutakten i den gamla sångarhöfdingens lifsdrama präglas af en sällsynt värdighet. Vid vårfesten 1901 bringades honom ju en högstämd sångarhyllning af Uppsala studenter och dessa mottogo vid samma tillfälle hans till dem riktade afskedsord. Studentsång blef äfven den sista musik han hörde i detta lifvet. Ett par månader efter Uppsalahyllningen hälsades han med sång af de nordiska studenterna, samlade till möte vid Leckö gamla kungsgård i Vestergötland, där Wennerberg vistades på besök hos anhöriga. Kort därefter den 24 augusti 1901 var han död.

Med denna epilög slutar boken om Gunnar Wennerberg, en bok som skänkt oss bilden af en utomordentligt rikt utrustad och harmoniskt gestaltad människa verkande på en gång bedårande och imponerande, på vilken man i tanken ovillkorligt vill tillämpa det kända Napoleonska ordet om Goethe: «Voilà un homme!»

S. D—m.

Tegners kärlekssaga. Den Myhrmanska kretsen och den första Tegnérskas tiden på Råmen af *Ewert Wrangel*. Wahlström & Widstrand Stockholm 1916.

Professor Ewert Wrangel fullföljer i en ny stor och vacker volym sina förnämligast på hittills otryckta dokument strödda Tegnérminnen. Det sist utgifna arbetet handlar om släkten Myhrman och Tegners förhållande till denna familj, med hvilken han redan från tidiga år kom att knyta lifsafgörande förbindelser.

Namnet Myhrman äger sedan långt tillbaka god klang i den värm-ländska bergsbygden. Alltifrån 1740-talet, då brukspatron Kristoffer Myhrman som nybyggare slog sig ned längst uppe i Filipstads bergslag och där anlade bruken Råmen—Liljendal, nämnes det bland provinsens mest ansedda. Sonen och artagaren till den äldre Myhrman, äfven bärande namnet Kristoffer, känd så väl för praktisk duglighet som för intellektuell begåfning och boklig bildning, blef Esaias Tegners svärfar.

Professor Wrangels forskningar i värm-ländsk släkthistoria ha sträckt sig vida. Så omfatta dessa icke blott familjen Myhrman och densammas förfäder in på 1600-talet, utan äfven dess närmare och fjärmare anförvanter och vänner i åtskilliga led. En hel släkthärfva har han således, belyst af släktaflor och namnregister lyckats, utreda för oss, däri sådana klangfulla namn som Geijer, Fryxell, Lagerlöf, Fröding icke saknas, gifvande stöd åt den häfdvunna men knappast öfverdrifna föreställningen om det gamla Värmland, att det var »ett enda kusinage».

Det var till bruksgården Råmen bröderna Tegnér från Värmlands Näs kommo såsom preceptorer för brukspatron Myhrmans söner, och då dessa icke voro färre än nio till antalet, förstår man, att huset hade användning för mer än en omgång informatorer.

Den faderliga ömhet och omsorg som de äldre bröderna Tegnér ägnade den yngsta pilten Esse, utgör, som känt är, ett af de vackraste momenten i den Tegnérskas familjehistorien. Så kom Esaias redan som femtonårig genom brödernas försorg upp till Råmen, först som brodern Lars Gustafs discipel jämte de unga Myhrmännerna sedan från sitt sextonde år som lärare för en yngre grupp af husets söner. Det är från deras längre och kortare vistelser vid Råmen, de fattiga komministersonerna från Kyrkerud lärde sig att betrakta detta vackra och gästfria ställe som ett andra hem, på det vänligaste upptagna och bemötta af husets välvilliga herre och fru.

Ja, Tegnérarnes mer än knappa ekonomiska villkor och deras ännu ytterst osäkra framtidsutsikter hindrade ej, att de ansågos som acceptabla mågar i det välstående huset, där det för visso ej saknades aspiranter till dottrarnas hand. Elof Tegners spekulationer på den äldsta dottern Eva strandade väl på föremålets obenägenhet för saken, men desto villigare gensvar fann Esse i sin böjelse för den yngre system Anna, en böjelse som varmt uppmuntrades af modern. Förlofningen var till en början hemlig, men när fästmannen efter åtskilliga år af sträfsamt arbete, ändtligen kunde presentera sig som nyutnämnd lundensisk akademieadjunkt och vice-bibliotekarie synes föräldrarna gladeligt ha gifvit sin välsignelse till de ungas förening. Och denna

firades vid dubbelbröllopet på Råmen (den äldre systemen förenades samma dag med borgmästaren G. Billow) d. 22 aug. 1806.

Med denna viktiga vändpunkt i skaldens lif slutar boken om »Tegnérns kärlekssaga», på hvilken man har att vänta en ny volym, där ämnet »Råmen och Tegnérsminnen» kommer att slutbehandlas.

Hvad man skulle vilja anmärka mot det för öfrigt förträffliga arbetet är valet af titel. Männe icke denna kan verka missvisande? Den kategori af läsare som lockats af den poetiska etiketten och väntat sig något à la roman, skall den icke finna boken innehålla väl mycket genealogi och alltför litet kärleksbref, och tvärtom, skall icke den litteraturhistoriskt intresserade skrämmas bort af den alltför romantiskt klingande titeln? Men kanske anmärkningen är obefogad? Författarenamnet på titelbladet torde ju skingra alla dubier angående det fack dit hans verk bör inrangeras.

L. D—n.

Amiral Carl Tersmedens memoarer. I sammandrag utg. af *Nils Erdmann.* — I Fredrik I:s Sverige.

Carl Tersmedens memoarer ha en gifven kulturhistorisk betydelse. Åskådligt måla de rococons seder och oseder och öfverflöda af pikanta notiser, speciellt kulinariska. Mat och dryck och kläder ha spelat en stor roll för den hurtige, med vakna sinnen och liffull berättarförmåga utrustade författaren, och vackra damer en ej mindre.

Den nu utkomna delen rör sig med svenska förhållanden under 1740-talet. Man är med om det glada lifvet under jularna i Bergslagen, där Larsbohersskapet, fara på gästning rundt om sedan de själfva haft huset fullt, till granngårdarna, och det öfverallt går rundligt till och spelas högt spel. Man ser glimtar af brokigt Stockholmslif. Den unge kaptenen memoarförfattaren, ungdomsvän till Hedvid Taube och hennes syskon, står genom henne mycket väl hos gamle kung Fredrik och ser ytterst fördomsfritt på deras förhållande. Äfven efter hennes död fortfar kungens välvilja och frikostighet mot honom. Han går garde-robsvägen upp till Fredrik I, roar honom med skvallerhistorier om Stockholms skönheter och ställer till picknicker för att kungen skall få tillfälle att se dem.

Om politiskt intresse vittna ej memoarerna och i den upprörda tidens partistrider tyckes författaren ej hafva tagit del. De historiska tilldragelser i hvilka han är medspelande, om än i obetydliga roller, få dock en och annan blixtbelysning genom de detaljer han meddelar, detaljer som bära det upplefda prägel. Ty om än Tersmeden — såsom utgifvaren också påpekar — gör sig skyldig till en del minnesfel, en del försyndelser mot kronologien, har man dock det bestämda intrycket att själfva situationerna etsat sig in i hans minne och stå klara för honom.

Så är förhållandet med t. ex. de finska flyktningarna i sina båtar, som söka skydd bland de svenska galärerna utanför Fredrikshamn sommaren 1742. Eller scenen från Norrmalmstorg (nuvarande Gustaf

Adolfstorg) midt under brinnande daluppror, då Masas Anders känner igen Larsboherrens son och säger till honom: »Vi vill int ha den där biskopen prästen te kung.» Eller Tersmedens bedrifter som »amiral i Mälaren» under de följande midsommardagarna, då det ej är lustfarande utan upproriska bönder, som äro ute i de båtar han möter, och damerna på Ådö ej våga sofva af fruktan för dem.

Intressanta äro också Tersmedens minnen från förmålningshögtidligheterna i Berlin 1744, som ge ett nytt intyg om den prakt, som utvecklades af Tessin och hans svit, och från festligheterna i sammanhang med öfverfärden till Sverige. Lika litet som de öfriga svenskarna undgick Tersmeden att tjusas af Lovisa Ulrika, och »hennes stora, sköna ögon» gjorde ett outplånligt intryck på honom. Icke ens att hon föredrog landvägen öfver Rügen framför hans jakt, som var beordrad att föra henne ut till den väntande eskadern, kunde minska hans beundran. Hans harm öfver missträkningen vände sig i stället mot Tessin.

Till unga hofvets krets fick Tersmeden ej räkna sig. Hans ej så litet grofkorniga »haslerande» roade mer kung Fredrik än Lovisa Ulrika. Med hvilka ögon han betraktades i hennes omgifning framgår af ett Tessins infall en gång då han hade grundligt ledsamt: »Tiden är lång som Tersmeden och liknar honom till punkt och pricka.»

S. L—d.

Samzelius, Hugo. Jägeristaten. Anteckningar om svenska våldets skogs- och jaktväsen. Stockholm 1915. 701 sid. Tryckt i 1 000 exemplar, däraf 250 nummerade. — **Supplement till Jägeristaten.** Stockholm 1916 40 sid. Tryckt i 400 exemplar.

Redan 1899 utgaf Hugo Samzelius Kongl. Skogs- och Jägeristaten Biografiska studier 1539—1898 jämte en historisk inledning. Detta arbete, som utgjorde frukten af flera års mödosamma studier i arkiv och tryckta källor var dock helt naturligt i mångt och mycket ofullständigt. Ingen insåg detta bättre än utgifvaren själf, hvilken redan under tryckningen af detsamma började planlägga och genom anlitan af källor, som dittills icke rådfrågats, samla material till en andra del, som utkom 1902. Men den outtröttlige forskaren var ej nöjd härmed; det varma intresse, som han hyser för den kår han tillhör, har eggat honom till ständigt fortsatta litteraturstudier och arkivforskningar, hvilka han nyligen framlagt i det storstilade arbete, hvars titel läses här ofvan, ett arbete, som genom de utförliga historikerna, genom intagandet af den förut icke behandlade hofjägeristaten samt genom omrevidering af de gamla biografierna med fog kan anses som ett fullständigt nytt verk.

Författaren uppdelar sitt arbete i två hufvuddelar, hofjägeristaten och riksjägeristaten. En hvar af dessa inledes med en historik, hvar efter följa biografier öfver resp. staters chefer och tjänstemän i Sverige från 1500-talet till nuvarande tid. De båda staternas tjänstemän i Finland, Östersjöprovinserna och det svenska våldets tyska besittningar

äro behandlade särskildt för sig, hvarvid äfven här biografierna föregås af kortare historiska inledningar.

I de koncist och ledigt skrifna historikerna meddelas först hvad som genom våra gamla landskapslagar är känt om svensk jakt och fångst samt svenska jaktförhållanden under medeltiden, hvarefter följer en skildring af skogs- och jägeristatens historiska utveckling från dess ringa början under konung Gustaf I. Därjämte redogöres utförligt för organisation och lagstiftning, lönestater, rang och uniform, m. m. Under hofjägeristaten har författaren bl. a. på ett intressant sätt behandlat Sveriges konungar som jägare och jaktvårdare och under riksjägeristaten bl. a. gifvit en liflig skildring af de skogskommissioner, som under skilda tider tillsattes för vården om skogarna. Sedda som helhet torde de meddelade historikerna innehålla den utförligaste redogörelse som hittills lämnats om vårt lands skogs- och jaktväsen, särskildt för äldre tider.

För oss är gifvetvis den biografiska delen af arbetet af största intresse. För hvar och en som vet, hvilket oerhördt arbete som fordras för åstadkommandet af uttömmande biografier om ett större antal personer — och i detta fall räknas de i tusental — står det utan vidare klart att utgifvaren lyckats uppnå fullständighet som få andra. Särskildt äro de biografiska notiserna om tjänstemännen från de två senaste århundradena synnerligen rikhaltiga. För noggrannheten i uppgifterna talar den omständigheten att utgifvaren för födelse- och dödsdata i stor utsträckning anlitat de tillförlitligaste källorna, församlingarnas dop- och dödböcker, samt när uppgifterna icke stämt med vederbörandes egenhändiga uppgifter eller andra källors, angifvit alla de olika data. På samma sätt förfar utgifvaren äfven rörande uppgifter om befordringar. Genom dessa på källstudier grundade data erhålles ett icke obetydligt antal rättelser och tillägg till Anreps Åttartafior och andra biografiska arbeten.

Biografierna hafva utarbetats efter följande principer: namn, år, dag och ort för födelse, dödsår och dag, dödsort, studier och examina, tjänster och förordnanden, giftermålstid och hustruns namn. Här tager jag mig friheten påpeka att arbetet skulle blifvit betydligt värderikare om utgifvaren meddelat jämväl hustruns födelseort, år och dag samt svärföräldrarnes fullständiga namn. Det är att beklaga att så icke utom i undantagsfall kunnat ske, men tydligen har det stött på alltför stora svårigheter. Till ersättning har utgifvaren i biografierna instrött en mängd uppgifter af skogs- och jakthistoriskt samt kulturhistoriskt innehåll, hvarigenom de ofta blifvit sammanträngda tidsbilder, som med nöje kunna läsas äfven af dem som icke hafva enbart personhistoriska intressen. Biografiernas värde förhöjes ytterligare genom de lämnade uppgifterna om vederbörandes litterära produktion samt hänvisningar till litteraturen. I en stor mängd fall har författaren dessutom i särskilda små »noter», satta inom parentes efter de biograferade, lämnat värdefulla uppgifter om personer med samma eller liknande namn, som lefvat ungefär samtidigt.

Om man granskade alla de tusentals uppgifterna, skulle man nog finna felaktigheter. Det kan icke vara annorlunda. Och lika visst

kunna genom ytterligare forskningar, ännu många »nya» till kåren hörande tjänstemän komma i dagen och många tillägg och rättelser till de i arbetet upptagna göras, i synnerhet i fråga om äldre tider — författaren har själf visat detta genom sitt helt nyligen utgifna supplement till arbetet. Men kvar står dock såsom totalomdöme om jägmästare Samzelius' jägeristaten att det i sitt slag är ett monumentalt verk. Ingen af våra stater och kårer, åtminstone ingen, hvars historia sträcker sig genom fyra sekler och räknar ett så stort antal medlemmar, har hittills på ett så uttömmande sätt behandlats. Den flitige och samvetsgranne författaren, såväl som den kår hvars historia och personhistoria af honom skildrats, är uppriktigt att lyckönska till det nu fullbordade arbetet, som på det varmaste kan anbefallas till alla historiskt intresserade, er-kännerligen personhistorikerna.

Upplysningsvis kan meddelas att ännu osålda exemplar af arbetet kunna erhållas till ett betydligt nedsatt pris.

Gustaf Elgenstierna.

Frågor

1. För komplettering af den samling öfverståthållareporträtt, som pryder Stockholms magistrats samlingssal, önskas upplysning om hvarest porträtt af nedannämnda öfverståthållare för närvarande befinna sig:

Johan Berendes † 1652;
 Grefve Gustaf Adam Taube † 1732;
 Grefve Mikael Törnflycht † 1738;
 Carl Wilhelm Modée † 1798;
 Grefve Olof Rudolf Cederström † 1833;
 Friherre Daniel Edelcreutz † 1828;
 Friherre Carl Johan af Nordin † 1850;
 Axel Johan Adam Möllerhielm † 1846;
 Grefve Mauritz Axel Lewenhaupt † 1868.

Meddelanden härom mottagas med tacksamhet utaf den af Stockholms magistrat för nya rådhusets prydande med konstverk tillsatta kommittén, adress Stockholms rådhus.

2. Undertecknad blefve tacksam att i och för ett vetenskapligt arbete få del af allt som kan röra arkitekterna *Johan Eberhard Carlberg* († 1773), *Bengt Vilhelm Carlberg* († 1778) och *Carl Vilhelm Carlberg* († 1814): ritningar till eller foto af hus byggda af dem; handlingar och bref till eller af dem; biografiska notiser eller dylikt Äro *porträtt* kända af Bengt Vilhelm eller Carl Vilhelm?

Arvid Bäckström.

Fil. lic., amanuens vid Nord. Museet.
 Stockholm.

3. De, som kunna lämna några upplysningar angående *Eric Fohman*, död i Stockholm 1801, tjänsteman i Bankirfirman Tottie & Arwedson, (samt gift med Christina Candelin, f. 1759 i Uleåborg, d. $\frac{8}{3}$ 1837 i Stockholm), samt *Aurora Wegelius*, f. 1747, d. $\frac{29}{11}$ 1787 i Åbo, gift i Stockholm $\frac{30}{5}$ 1776 med Jacob Christian Richter, f. $\frac{1}{11}$ 1745 d. $\frac{12}{2}$ 1812, bedes godhetsfullt sätta sig i förbindelse med

Carl A. Salmonson,

Löjtnant,

Stora Bältgatan 29, Stockholm.

Insända böcker.

Bidrag till släkten Belfrages historia, af Jenny Befrage.

(Anm. utlofvad av G. Elgenstierna.)

Släkten Platin (likaså).

En gustaviansk sjöofficer. Kapten Gustaf Lewins märkliga öden skildrade efter hans memoirer af Eva Lewin.

Ur Carl XII:s lefnad. Skildringar af Aug. Quennerstedt. Del 2.

Dagboksanteckningar 1873—1876, af Fritz von Dardel.

Corfitz Braem. Dagbok under en resa i Sverige åren 1671 och 1672. Utg. af Bert Möller.

Några minnen af Pehr Ehrenheim.

(Anm. utlofvad af dr W. Söderberg.)

Trollhättan. Dess kanal- och kraftverk. Historik och beskrifning utg. af Kungl. vattenfallstyrelsen. Del. II:1.

Skrifter utgifna af Hamiltonska släktföreningen. II: Hugo Johan Hamilton. Af H. Uddgren.

Gustavianska konstnärsbref. C. F. Sundvall till A. U. Wertmüller. Af Ernst E. Areen.

Svenska släktkalendern 1917. Utg. af G. Elgenstierna. Femte årg. med 12 porträtt.

Göteborgs Högskolas matrikel 1891—1916. Utgifven af L. Wåhlin och J. Viktor Johansson.

Södermanlands-Nerikes nation 1911—1916.

Två gamla beskrifningar öfver Norrköping, utgivna af Hj. Lundgren.

Meddelanden från Svenska Riksarkivet. Ny föjd I: 39—41.

Svensk Exlibris tidskrift utg. af Arthur Sjögren. Årg. 1916.

Askersunds landsförsamlings kyrka. Af H. Södersteen.

Waldemar Wretman. En märkesman bland svenska domare under 1800-talet. Minnetsteckning af Johan Wretman.

Karolinska förbundets årsbok 1916.

Otto E. A. Hjelt. Hans lif och gärning, teckn. af Edv. Hjelt.

Frälsesläkter i Finland intill stora ofreden. Af Jully Ramsay. Fjärde [sista] häftet.

Introduction

The purpose of this book is to provide a comprehensive overview of the current state of research in the field of artificial intelligence. It is intended for researchers, students, and practitioners who are interested in the latest developments in this rapidly evolving field. The book is organized into several parts, each focusing on a different aspect of artificial intelligence. The first part discusses the foundations of artificial intelligence, including the history of the field and the basic concepts and techniques used in AI research. The second part focuses on the applications of artificial intelligence, including natural language processing, computer vision, and robotics. The third part discusses the ethical and social implications of artificial intelligence, including issues related to privacy, security, and the future of work. The fourth part discusses the future of artificial intelligence, including emerging trends and potential areas for further research. The book is written in a clear and concise style, making it accessible to a wide range of readers. It includes numerous examples and case studies to illustrate the concepts and techniques discussed. The book is a valuable resource for anyone interested in the field of artificial intelligence.

Följande af samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet*, efter rekvisition hos skattmästaren, adr. Riksarkivet, till nedannämnda pris nämligen:

- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:r 1, 3, 5—12 årg. 1879—1888**, (h. 2 o. 4 saknas), per n:r kr. 1.
- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 (årg. 1889—1896, 346 sid.)**, lämnas fullständig till nedsatt pris af allenast kr. 6.
- Lösa häften för 1 kr. för hvarje häfte; dubbelhäftet n:is 11—12 för 2 kr.
- Ex. tryckt på *bättre papper* (däraf några få fullständiga årg. äro tillgängliga) jämte *Register* till delarne I och II, äfven på *bättre papper* kr. 15.
- Personregister** till delarne I och II (44 sid.) kr. 2.
- Personhistorisk tidskrift, årg. II (1900, 180 sid.)** med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1900, 53 sidor kr. 5.
- Årg. I och III slutsålda. Däraf finnas endast I h. 3 o. 4 samt III h. 4 å 1.25 per häfte.
- Personhistorisk tidskrift, årg. IV (1902, 166 sid., med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1902, 43 sid.)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. V (1903, 222 sid., med 25 porträtt och register samt Dödslista för 1903, 37 sid.)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. VI (1904, 164+23 sid., med 22 porträtt och register)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. VII (1905, 167+56 sid., med 19 porträtt och register)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. VIII (1906, 133+106 sid., med 17 porträtt och register)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. IX (1907, 111+160 sid., med porträtt och register)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. X (1908, 203 sid. med 22 porträtt och register)** kr. 5.
- Personhistorisk tidskrift, årg. XI (1909)—XVIII (1916)** å 5.

Handlingar, utg. genom samfundet:

- I. St Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, I. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. af F. U. Wrangel kr. 3.
- II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.), kr. 1:50
- III. Släkten Aminoff (85 sid. + 1 tab.) kr. 5
- IV. Klosterfolket i Vadstena; af C. Silfverstolpe (168 sid.). kr. 3
- D:o d:o tryckt på *bättre papper* (i få ex.) kr. 5
- V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6 + 87 sid.) med 31 porträtt, ingår som bilaga i årg. III och IV.
- VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102 + 24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm
- VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) kr. 2.
- VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt), ingå som bilagor i årg. VI och VII.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905, af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår som bilaga i årg. VIII, h. 3—4.
2. Kalmar regementets chefer 1623—1907, af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår som bilaga i årg. IX, h. 3—4.
- Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 å kr. 1.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår som bilaga i årg. XI, h. 2—4 och XII, 1—2. kr. 2.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff kr. 2.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar kr. 3.
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval utgifna af C. M. Stenbock (är h. 2—3 af årg. 1912). (Äfven i lyxupplaga; utgången).
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg (ingår i h. 4, årg. 1913).
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven av Nils Sjöberg (ingår i h. 1—2, årg. 1914).

STOCKHOLM 1927. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER. 170116